

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

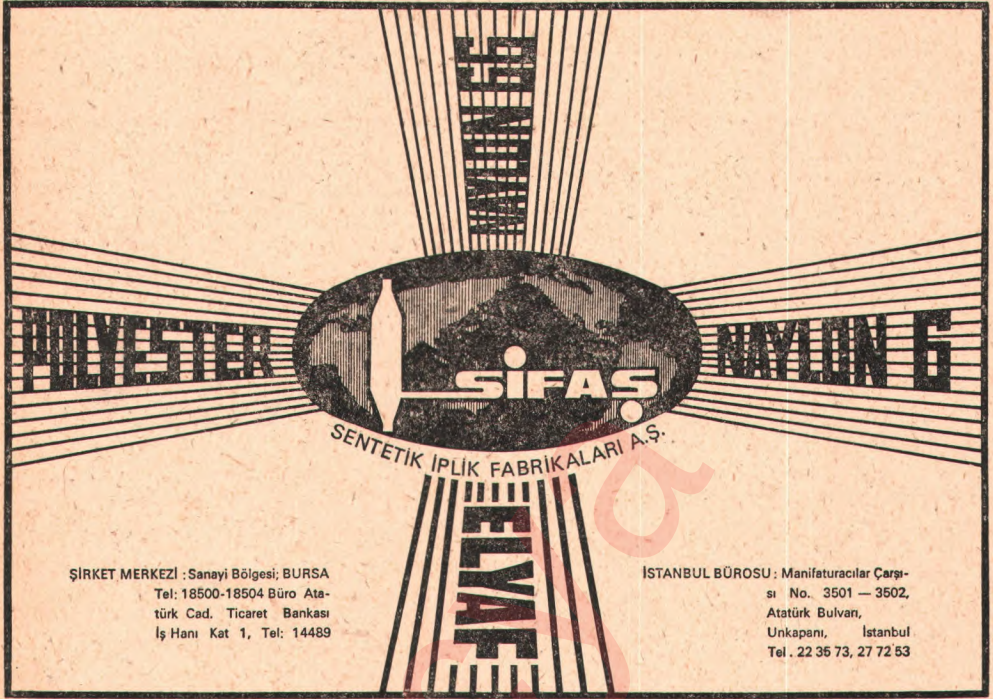
AĞUSTOS 1974

SAYI 122

CİLT : 20

500 KURUŞ

SIFAS
SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

POLYESTER **NAYLON 6** **ELYAF**

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi; BURSA
Tel: 18500-18504 Büro Atatürk Cad. Ticaret Bankası İş Hanı Kat 1, Tel: 14489

İSTANBUL BÜROSU : Manifaturacılar Çarşısı No. 3501 — 3502, Atatürk Bulvarı, Unkapanı, İstanbul
Tel . 22 36 73, 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	750,— TL.
İç sahife	500,— TL.
Arka kapak içi	750,— TL.
Arka kapak	1000,— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İçtimai ve Siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

CİLT : XX

SAYI : 122

AĞUSTOS 1974

Fiatı : 5 T.L.

Yıllık : 60 - 6 Aylık . 30 TL.

Cemiyet Adına Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Nihat BATUR

Genel Yayın Müdürü : Dr. Metin ÇAĞLAR

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ..... İktisat Dergisi
3. Tarımsal ürünleri destekleme politikasında genel amaçlar ve Türkiye'de buğdayda destekleme politikasının sonuçları ... Azmi ÖZYAPRAK
9. Para dalgalanmalarının Ticarî ilişkileri üzerindeki etkileri ..... Çev: Dündar MURATOĞLU
14. Ekonomik bunalımlar ve Ülkemiz ..... Erol EVGİN
17. Ağustos Ayının başlıca ekonomik göstergeleri ..... Selçuk SANCAR
25. Ekonomik rapor ..... ***

Derginin Sesi ..

Sevgili Okuyucular,

Günümüzde bütün dünya ülkelerinin tek müşterek konusu var : EKONOMİ?!... Politik ve Sosyal bunalımları da getiren hep bu konu!... Ülkeleri yönetenlerin kişisel ve ülkesel tutumlarına göre konu bütün dünyayı etkiliyecek şekilde yayılabiliyor da!... Nitekim, bir petrol ve enerji bunalımı ile başlayıp ham madde darlığı ve fiyatların yükselmesi, istihsal daralması şeklinde hızla gelişerek para - kredi sıkıntısını ve nihayet ENFLASYON'u getiren evrensel dalgalanma!... İşte, 1974 yılı ülkeleri yönetenlerin kişisel ve ülkesel davranışlarının sonucu olarak Dünya ekonomisi tarihine geçirilecektir.

Daha ziyade kıta avrupasını etkisi altına alan günümüzün ekonomik bunalımında; ani fiat yükselmeleri ve enflasyonun hissedilir şekilde etkisi ileri ekonomilerin yöneticilerini derin derin düşündürmektedir. Gereken tedbirleri görüşmek amacıyla ve bilhassa halâ hafızalar da yaşayan 1929 ların ekonomik bunalımlarına benzer sahne olmaktan dünyayı korumak düşüncesi bu ülkelerin iktisatçılarına bir araya getiriyor.

Dünyaya yayılan bu ekonomik bunalımın ülkemiz de artık hissedilir şekilde etkisi altına girmiş bulunuyor. Bir kaç yıldan beri, bilhassa yaz aylarında görülen para ve kredi darlığı şeklinde bünyeyi kemiren sıkıntılara, 1974 yılında eklenen enerji ve petrol bunalımı yepyeni bir vecheye vermiştir.

Bilhassa, ham madde kıdarcının da eklenmesiyle büsbütün artan fiatlar mamul maddeler ve yoğun halk kütelleri üzerinde daha büyük inikaslar yaparken, ortaya çıkan Kıbrıs hareketi ve hükümet buhranları acaba ekonomimizi nereye götürmek üzeredir?!... Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu konuları tartışmak önerilerde bulunmak üzere günümüzde biz İKTİSATÇI'lara büyük görevler düşüyor.

Bu amaçla, Fakültemizle sıkı işbirliğine giderek yurt ekonomisini etkileyen oluşları eleştirecek çıkış yollarını önermek amacıyla senimerler, konferanslar ve açık oturumları düzenliyoruz.

Önümüzde ki günlerde bu çalışmalarımızla Türk Kamu ayına ve Yönetenlerine Cumhuriyet Türkiye'sinin İKTİSATÇI'larını varlığını yansıtacak, ülkemize ne derece yararlı olabileceğimizi de bir kere daha duyurabileceğiz.

Sevgi ve Saygılarımızla,
İKTİSAT DERGİSİ

Tarımsal Ürünleri Destekleme Politikasında Genel Amaçlar ve Türkiye'de Buğdayda Destekleme Politikasının Sonuçları

AZMI ÖZYAPRAK

Az gelişmiş ekonomilerin temel ayırt edici özelliklerinden biri, tarım kesiminin genel ekonomik faaliyetler içinde büyük bir yer işgal ediyor olmasıdır. Türkiye'de az gelişmiş ekonomilerin bu temel özeliği her ne kadar on yıl öncesine oranla azalmış bulunmaktaysada henüz geçerliliğini korumaktadır. İkinci olarak az gelişmiş ekonomiler tarımında tahıl üretimi ve tahıl içinde buğday üretimi büyük bir ağırlık taşımaktadır.

Yazar Hakkında

Azmi Özyaprak 1945 yılında Zilede doğmuştur. Haydarpaşa Erkek Lisesini bitirdikten sonra İktisat Fakültesine girdi. 1971 yılında Fakülteyi bitirdikten sonra Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulunda çalışmaya başladı. Halen Akbank Etüd ve Plânlama Müdürlüğünde görev yapmaktadır.

1. Destekleme Politikasında Genel Amaçlar

Bugün birçok ülke tarım kesiminin işleyişini; ülkenin gelişmişlik ve az gelişmişlik derecesiyle değişen değişik yoğunluklarda tarımsal destekleme alımları ve tanzim satışları kanalıyla piyasa işleyişine müdahale ederek etkilenmektedir. Bu etkilemede görülen amaçları şöyle sıralamak mümkündür :

- a. Dış ve iç fiyatlar arasında denge sağlamak
- b. İhracatı desteklemek
- c. İç fiyatlardaki dalgalanmaları kontrol etmek
- d. Çeşitli tarımsal ürünlerin arzını ve ekimini teşvik veya kontrol etmek
- e. Gelir dağılımını bu yoldan tarım kesimi lehine değiştirmek.

Bu genel amaçlar doğrultusunda uygun bir biçimde Türkiye'de de tarım kesiminde çeşitli ürünlerin arz ve tüketimi destekleme alımları yoluyla etkilenmektedir. Nitekim Türkiye'de tarım kesimi; Kalkınma Plânları ve Yıllık Programlarda da belirtildiği gibi dört amaca yönelik bir tarzda desteklenmektedir. Kalkınma Plân ve Programlarında bu amaçlar şöyle belirtilmektedir. (1)

(1) Yeni Strateji ve Kalkınma Plânı : 1973-1977 S. 216-218.

- a. Toplam üretimi asgari kendine yeterli bir düzeye ulaştırmak
- b. Tarımsal üretimin dış pazarlarda değerlendirilmesine olanak hazırlamak ve sanayileşmenin gerektirdiği döviz ihtiyacını bu yoldan karşılamak
- c. Üretici fiyatlarını desteklemek
- d. Üretici fiyatlarını desteklerken bir yandan da tüketici fiyatlarının artmamasını da sağlamak.

Gerçekten de yukarıda sayılan genel amaçla ulaşılmasını gerçekleştirmek doğrultusunda ülkemizde oldukça geniş ölçüler içinde tarım kesimine Devlet müdahalesinin yapıldığı görülmektedir. Bu müdahaleler kararnamelerle saptanmakta ve yürütülmesi uygulamada Ticaret Bakanlığına bırakılmaktadır. Devletin tarıma müdahalesi genel olarak dört değişik ekonomik olgular alanına isabet etmektedir.

- aa. İhracat fiyatlarını etkileyecek araçları geliştirmek
- bb. İktisadi Devlet Teşekkülü ve Satış Kooperatifleri kurarak tarımın belli sektörlerinin ekonomik - mali faaliyetini düzenlemek.

cc. Sermaye; makine ve diğer girdileri (tohumluk ve kimyevi gübre) maliyet fiyatına veya daha aşağı bir fiyata sağlayarak girdi maliyetlerini düşürmek.

dd. Ürünlerin doğrudan fiyatlarını saptamak.

Esas itibariyle bu sonuncu müdahale tipi; yani «Tarımsal üretimin doğrudan fiyat yoluyla desteklenmesi» desteklenen ürünün toplam tüketim ve üretim içindeki payına göre değişik ekonomik sonuçları da beraberinde getirmektedir.

2. Buğdayın Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Buğdayda Destekleme Politikası

Az gelişmiş ekonomilerin temel ayırt edici özelliklerinden biri, tarım kesiminin genel ekonomik faaliyetler içinde büyük bir yer işgal ediyor olmasıdır. Türkiye'de az gelişmiş ekonomilerin bu temel özelliği her ne kadar on yıl önce sine oranla azalmış bulunmaktaysa da henüz geçerliliğini korumaktadır. İkinci olarak az gelişmiş ekonomiler tarımında tahıl üretimi ve tahıl içinde buğday üretimi büyük bir ağırlık taşımaktadır. Nitekim Türkiye'de de Türk Köylüsünün % 65'inin temel üretim ve gıda

maddesini buğday oluşturmaktadır. Dolayısıyla buğday hem üretici gelirleri açısından; hem de toplumun büyük bir kesiminin temel gıda maddesi olması bakımından da tüketiciler açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Türkiye'de buğdayda diğer birçok tarımsal ürün gibi destekleme alımları kapsamı içine alınmaktadır. Aslında buğdayda bu politikanın başlangıcı 1930'lara kadar da inmektedir. Buğdayda destekleme politikası; daha önce belirtilen genel amaçlar doğrultusunda üretici fiyatlarını desteklemek bir yandan da tüketici fiyatlarının artmamasını sağlamak amacıyla yönlendirilmektedir. Devlet bu yoldan tarım kesiminde buğday arzında bulunan büyük bir üretici topluluğu lehine gelir dağılımını etkilemeyi; diğer yandan da halkın büyük bir kesiminin temel gıdasını oluşturan ekmek fiyatlarını düşük tutmayı amaçlamaktadır.

Ne varki Türkiye'de buğday üretimi yapılan işletmelerin dağılımı Devletin buğdayı destekleme politikasında gütdüğü yukarıda belirtilen politikanın amacına ulaşmasını engelleyici bir yapı arz etmektedir. Nitekim Türkiye'de buğday tarımı yapılan işletmelerin dağılımı üzerine yapılan araştırmalar; yukarıdaki politikanın amacına ulaşmasını engeleyici, bir yapıyı

ortaya koymaktadır. (2) Araştırma-pazarlayamadıkları; bu nedenle büyük bir üretici kesiminin aynı zamanda tüketici durumunda oldukları sonucuna varılmaktadır. Diğer taraftan 0-25 dekâr arazi büyüklüğündeki işletmelerin; toplam buğday tarımı yapılan işletmelerin % 58,9'unu oluşturdukları ve bu işletmelerin ekilen arazinin % 11'3'ünü ellerinde bulundurdıkları sonucuna varılmaktadır. Bu olguların

dışında, üretilen toplam buğdayın ortalama her yıl % 55 kadarının tohumluk ve iç tüketimde kullanıldığıda bilinmektedir.

Türkiye'de buğday üretimi yapılan işletmelerin yukarıda belirtilen yapısal özelliklerini arz ediyor, olması, buğday konusunda tarımda küçük üretici lehine gelir dağılımı etkilemek şeklinde amaçlanan politikanın ancak buğday pazarlamasında bulunan çiftçileri etkileyeceğini ortaya koymaktadır. Oysa Türkiye'de buğday pazarlayan 200 dekâr ve daha yukarı büyüklükteki işletmeler; toplam arazinin % 30,65'ine sahip ve işletme sayısının % 3,17'sini teşkil etmektedirler.

(2) Kaynak : «Buğday Fiyatını Etkileyen Faktörlerde Taban Fiyatının Değiştirilmesi veya Aynen Korunmasını Gerektiren Gelişmeler» DPT Teksir 1967.

1967 YILI İŞLETME BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE İŞLETME BAŞINA PAZARLANAN ORTALAMA BUĞDAY MİKTARI
(Bin ton)

İşletme Büyüklüğü (Dekar)	Pazarlanan Buğday (ton)	İşletme Sayısı	İşletme Başına Pazarlanan Ortalama Buğday Miktarı (ton)
0-10	— 449.256	350.616	— 1.281
11-25	— 50.203	673.014	— 0.074
26-50	471.480	304.098	1.550
51-75	522.324	142.288	3.670
76-100	568.423	90.354	6.291
101-200	1.459.648	123.876	11.783
200+	1.780.968	54.556	32.644

3. Buğday Destekleme Alımında Gdlen İkinci Amaç

Yazımızın başında buğdayda destekleme alımının temelde iki amacı gerçekteştirme için kullanıldığını; bu amaçlardan birinin tarımda üretimde bulunan kesimler lehine gelir aktarma diğlerinin ise tüketici fiyatlarının artmamasını sağlamak olduğunu belirtmiştik. Bu amaçlardan ilki olan küçük üreticiler lehine gelir aktarma şeklinde olanı, tarımda gözlenen yapı nedeniyle gerçekteşmeyeceğı ortaya konmuştı.

Türkiye'de şehirlerde yaşıyan ve buğday üretmeyen işçi ailelerinin zorunlu beslenme koşulları üzerine yapılan araştırmalar; (3) dört kişilik bir işçi ailesinin gerekli günlük kaloriyi sağılaması için besin harcamalarının % 13'n buğdaydan yapılan mamllere ayırmak zorunluğunda olduğunu ortaya koymaktadır. (3) Ne varki Türkiye'de işçi aileleri dengeli ve asgarî beslenme için et, süt gibi diğeri gıda

maddelerini yeterince alamadıklarından, buğdaydan yapılan gıda maddelerine ayırdıkları pay, esasta zorunlu beslenme için gerekli % 13 oranındaki harcamanın çok üstünde olmaktadır. Aslında Türkiye'nin dünyada en fazla kişı başına buğday tüketiyor olması da bu kısımda yapılan araştırmaları temelde doğırlamaktadır.

Buna göre buğdayın taban fiyatında yapılacak oldukça büyük orandaki bir artış; esas itibariyle destekleme politikasında güdülen tüketici fiyatlarını dolayısıyla harcamalarını azaltma amacına ters düşecektir. Ne varki Devlet aradaki farkı Bütçeden Sbvansiyone ediyor olmasın. Fakat ayrı bir araştırmaya konu olacak bu konu kendi içinde birtakım karşılıkları ve uygulama güçlüklerini ve çeşitli spekulatif faaliyetleri ortaya çıkaracak nitelikler taşımaktadır.

---

(3) Cumhuriyet Gazetesi 22 Mart 1974 Cumhuriyet - Ekonomi

1970 YILINDA İŞÇİLERİN GÜNLÜK BESLENME HARCAMALARI

Besin Cinsi	Miktar	ANKARA	İSTANBUL
		Değer Lira Krş.	Değer Lira Krş.
Ekmek	1100	330	390
Süt - Yoğurt	1200	71	73
Şeker	185	166	150
B. Peynir	105	126	133
Yumurta	3	201	195
Reçel-Marmelât	75	49	51
Katı ve Sıvı Yağ	160	152	149
Kahvaltılık Yağ	35	87	99
Zeytin	55	45	46
Et (Kemiksiz)	300	447	450
K. Baklagiller	150	68	75
Pirinç	120	60	58
Un	65	13	13
Bulgur - Tarhana	70	21	20
Makarna - Şehriye	75	29	30
Taze Sebzeler	825	194	224
Taze Meyveler	825	158	155
T. Helva, İrmik v.b	100	100	100
Çay	4	16	16
TOPLAM		2333	2517
% 10 Pişirme, Hazırlama ve diğer Masraflar		233	252
GENEL TOPLAM		2566	2769

Kaynak : Cumhuriyet Gazetesi
Ekonomi 22 Mart 1974

SONUÇ :

Türkiyede bir yandan buğday üreticisi büyük bir halk kesimi lehine gelir aktarma; diğer yandan şehirlerde yaşayan dar gelirli kitlelerin temel gıda maddesi olan ekmek fiyatlarını düşük tutma doğrultusunda ki buğdayda temel olan

destekleme politikası; buğday tarımının yapıldığı arazi dağılımının bu amaca özde elverişsiz olması nedeniyle gerçekleşme olanağını yitirmektedir. Buna göre buğday taban fiyatlarındaki artış Türkiye'de yeni bir arazi dağılımı düzenlemesi yapılmadığı sürece büyük çiftçiye hizmet edecektir.

Para Dalgalanmalarının Ticari ilişkiler üzerindeki etkileri (*)

Çeviren :

DÜNDAR
MURATOĞLU

1973 de ihracat fiyatlarında vâki ve kısmen Federal Alman markının reevalüasyonundan ileri gelen % 25 lik bir yükseliş hiç şüphesiz Alman mallarına karşı yoğun yabancı talebi kısmamış, fakat Federal Almanya Bankasının gözlemlerine göre, ihracat satışlarının artışı du-raklatmış ve kâr haddlerini azaltmıştır.

Parasal politika ile bütünleş-tirme politikası karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir. Yakın geçmişte Bonn'da toplanan Alman Bankacılık Kongresinin gündemi de bu konu ile ilgili bulunuyordu. Kamu idareleriyle bankaların temsilcileri, istikrarlı bir parasal dü-

zen'in mevcut olmaması halinde ne Ortak Pazar'da, ne de gümrük sınırlarının dışında yararlı bir işbirli-ğinin gerçekleştirilemeyeceği hu-susunda müşterek bir görüşe var-mışlardır. Avrupa Ekonomik Toplu-luğu Komisyonu Başkan Yrd.cısı, bu vesile ile parasal bir bütünleş-

(*) Dış Basından

menin önemini ortaya koymuştur. Diğer bazıları da, ulusal egemenliğin önemli unsurlarından feragat etmek suretiyle bir hamle yapılmasını önermişlerdir.

Şu da bir vakıdır ki kambiyo hadlerinin çalkantıları, bazı koşullar altında ülkeler arasındaki ticari ilişkilere, gümrük tarifeleri indirimlerine nazaran daha uzun bir süre için etkili olabilmektedir. Avrupa Topluluğu Gümrük Birliğini, Avrupa Serbest Mübadele Birliğini (A. E. L. E.) ve Dış Ticaret Konusunda Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşmasını (G. A. T. T.) muhtelif sınırlar içinde teşkil eden, tarifeli ve tarifesiz engelleri yıkarak uluslararası emtea mübadelelerini geliştirmekle görevli harp sonrası gümrük politikası, parasal istikrar mevcut bulunmasaydı, uygulanmaya başladığı anda başarısızlığa uğramış olacaktı. Geçen yıl başında ve Avrupa paralarının, - bazılarının aralarında sabit mübadele seviyelerinde bir kütle teşkil ederek, bazılarının da bağımsız bir biçimde - dolara nazaran dalgalanmaya başlamalarından beri konunun bu yanı, diğer sorunlarla, özellikle enflasyonun artan seyri ile karşılaştırıldığında, gereken özenin gösterilmemiş olduğu görülmektedir.

Bu kayıtsız bağıntı kuşkusuz, bir dereceye kadar, kütleye nazaran bazı ülkelerin birbirleriyle da-

yanışarak dalgalanan paralarının bu blok içinde belli bir istikrarı muhafaza etmiş bulunmalarından ileri gelmektedir. Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkeleri arasında Belüks Devletlerinin, Federal Alman Cumhuriyetinin ve Danimarkanın paraları müştereken dalgalanmaktadır, halbuki 1974 yılı başında Fransa «yılan» dan çıkmış, ayrılmış ve İngiltere, İtalya gibi, buna hiçbir zaman dahil olmamıştır ve üye ülkelerin her biri diğeri için en iyi ticari ortak durumunda bulunmaktadır. Her ne kadar ticari akımlar daha az birlikçi doğrultuları izlemekteyseler de, Avrupa Serbest Mübadele Birliğinde İsveç, Norveç ve özerk bir biçimde Avusturya bu gruptaki dalgalanmalara uymaktadırlar.

İşin mahiyeti icabı, paraları dolara nazaran ayrı ayrı dalgalanan ülkeler -Finlandiya, Fransa, İngiltere, İtalya, İzlanda, Portekiz ve İsviçre- kendi aralarında, blok içinden daha fazla dalgalanmalar göstermektedirler. Her ne kadar fiat ve parite mekanizması işleyiş yeteneğinden çok şey kaybetmişse de bu her zaman varit olmamıştır. Nitekim, Federal Almanyada örneğin, 1973 de ihracat fiatlarında vâki ve kısmen Federal Alman markının reevalüasyonundan ileri gelen % 25 lik bir yükseliş hiç şüphesiz Alman mallarına karşı

yoğun yabancı talebi kısmamış, fakat Federal Almanya Bankasının gözlemlerine göre, ihracat satışlarının artışı duraklatmış ve kâr hadlerini azaltmıştır. Bundan dolayı ihracatçılar, iç piyasadaki gelişmenin sebep olduğu yüksek fiatların tamamen eski düzeye inmesini beklemekten vazgeçmek zorunda kalmışlardır.

Her ne kadar uluslararası bir işbirliği esasında gümrük tercihlere dayanmaktaysa da, Avrupa Serbest Mübadele Birliği (A.E.L.E) ve Dış Ticaret Konusunda Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması (G. A. T.T.) ile ilgili durumlarda olduğu gibi, dalgalanan paritelerin meydana getirdikleri çalkantıların bu gümrük tercihlerinin sınırlarına varmalarından veya bu hudutları da geçmelerinden itibaren, amaçlarının tehlikeye girdiğini hissedecektir. Hattâ, dışındaki ülkelere karşı ortak bir gümrük politikası uygulayan Avrupa Ekonomik Topluluğu biçiminde bir gümrük birliğinde bile istikrardan yoksun pariteler uzun sürede ister istemez bu sonuca maruz kalacaktır.

Nitekim, Finlandiya, İzlanda, Norveç, Avusturya, Portekiz, İsveç ve İsviçrenin ortak bulundukları A.E.L.E.'nin 1974 mart ayına ait bülteninde, haklı olarak, bu gurup içinde ve 1973 sonunda dalgalı kur kuruluşları arasında mevcut % 5

ile % 20 civarında parite çalkantılarına işaret edilmektedir ki bunlar, kısmen olsun gümrük resimlerinin düşmesini bertaraf ettikleri kadar, daha önceki ve gerçekleşmek üzere olan düşüşleri de önlemeğe müsait bulunmaktadır. İşte bundan dolayı kambiyo hadleri sorununa, hükümetlerini atfettiklerinden daha çok önem verilmesi yerinde olacaktır.

Fakat A.E.L.E.'deki bütünlük kavramı sadece gümrük sınırlarını aşan sanayi mamûlleri ticaretine müstenit olmaktan ibaret bulunmaktaki, A.E.L.E.'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile sürdüreceği ilişkilerin de kurala dayanması gerekmektedir. Bu hususta ilk adım 1975 başında gümrük resimlerinin % 20 tenzili suretiyle atılmıştır ve 1976 da bunların tekrar % 20 indirilmesinin öngörülmesi ile de ikinci aşama gerçekleştirilmiş olacaktır. A.E.L.E.'nin hesapları bu birliğin, aynı zamanda kendi sınırlarının dışı ile de ilgilendiğini göstermektedir.

Kümeleşmiş dalgalanmaların başlangıcı ile ekonomik kütle (A. E.L.E. ve C.E.E.) paralarına ait paritelerin ihtiyaçlar bakımından gelişmesi konusunda yapılan açıklama arasında koskoca bir yıl geçmiş bulunmaktadır ve esas kabul edilen - gösterge 100 olarak - 1973 senesi sonuna nazaran Viyanada 19

mart 1973 de döviz kurları arasın-
da Avusturya şilini, bu tarihte A.
E.L.E.'nin en güçlü ve en dengeli
parası olarak görünmektedir. Müşa-
hedeler, grubun dalgalanmalarına
katılan ülkelere ait paraların kendi
aralarında belli bir istikrarı muha-
faza ettiklerini, halbuki paraları
ayrı ayrı dalgalanan ülkelerin kile-
rin bazan önemli iniş çıkışlar gös-
terdiklerini, bunların en kayda de-
ğer olanlarının Portekiz esküdosu
ile İzlanda kuruunu olduğunu, Fin-
landiya markası ile İsviçre frangi-
na ait dalgalanmaların da nispeten
şiddetli bulunduğunu teyit etmek-
tedir. Bu gelişme sayesinde Avus-
turya piyasasında, 1973 martı ile
ekimi arasında, Portekiz ürünleri
% 13, İsviçre mamulleri de % 8
daha iyi bir rekabet düzeyine eriş-
mişlerdir.

Dış ticaretin yapısı açısından
bakıldığı takdirde, yukarıda sözü
edilen bu dört ülkeden ilk üçünün
para politikası konusundaki bağım-
sız tutumları, A.E.L.E.'nin olduğu
kadar Avrupa Ekonomik Topluluğu
tarafından da izlenen gayeler mu-
vacehesinde, İsviçre de dahil, hoş-
görü ile karşılanabilir bir mahiyet
arz etmektedirler. Finlandiya ve İz-
landa dış ticaretlerinin en büyük
kısını İngiltere, Sovyetler Birliği
ve A. Birleşik Devletleriyle yap-
maktadırlar; Portekiz ise, İngiltere
ve A. Birleşik Devletlerinin yanın-

da, bilhassa denizaşırı eyaletleriy-
le ticari ilişkiler kurmuş bulun-
maktadır. Buna mukabil İsviçre ti-
cari münasebetlerini, paraları blok
halinde dalgalanan memleketler
grubu ile sürdürmekte ve parasal
konuda kendisi diğerlerinden ba-
ğımsız olarak tek başına davran-
maktadır. Blok, ithalatının yarı be-
delini yaklaşık olarak ihracatının
dörtte bir geliriyle karşılamaktadır.
Bu arada İsviçrenin Avrupa parala-
rının değişmez pariteleriyle ilişki
kurmaktan -çeşitli nedenler arasın-
da en az ihtimal de olsa İsviçre
frangının Avrupa kambiyo piyasa-
sasında işgal ettiği merkezi vazi-
yet dolayısıyla- yeniden sarfınazar
etmesi, Batı Avrupadaki serbest
ticaretin devamına en iyi hizmeti
sayılır.

Bununla birlikte, Avrupa Eko-
nomik Topluluğu bakımından tica-
ret politikası üzerinde parasal özel-
liği haiz kararların yansması daha
ziyade İngiltere, İtalya ve nihayet
Fransanın bireysel tutum ve dav-
ranışlarının bir sonucudur. Bunlar-
dan ilk iki devlet, çekinerek bu du-
rumlardan birini seçmeğe mecbur
olduklarına inanmışlardır, zira bun-
lar ekonomilerinin yapısal güçsüz-
lüğünün kendilerini Avrupa Ekono-
mik Topluluğundaki ortaklarıyla sa-
bit pariteler konusunda yeniden
ilişkiler kurmak hususunda muha-
taraya girmelerini önlediğini tah-

min etmektedirler. Bunun aksine Fransa ise, tam bir özgürlük içinde kendi ekonomi politikasını izlemek amacıyla, Avrupa parasal işbirliğine kesin bir biçimde sırt çevirmişdir.

Anlaşıldığına göre, bu ülkelere ait paraların ayrı ayrı ve son derece büyük parite değişiklikleriyle dalgalanmalarının sonucu sade-

ce A.E.L.E.'deki serbest mübadele kavramı bakımından tehlikeli olarak görülmekle kalmayıp, söz konusu değişiklikler ayrıca Batı Avru-panın bütünleşmesi için her yönden sarfedilen tüm çabalara da aykırı düşmektedir. Netice itibariyle şu anlaşılmaktadır ki, birçok kere-ler tekrarlandığı gibi, esnek kambi-yo hadleri bütünleşmeye ters düşen bir mahiyet arz etmektedir.

Ekonomik Bunalımlar ve Ülkemiz

Erol EVGİN

İç üretim tüketimden çok geride kalmış, ekonomik bunalımlar da hükümet bunalımlarını getirmiştir.

Günlük gazetelerde «Enflasyon, Dünya ekonomisini ciddi biçimde tehdit ediyor», «Ekonomik istikrarsızlık devam ediyor», «Dünya, Enflasyon ve Ekonomik Bunalımla Karşı Karşıya» v.s. şeklindeki başlıklar artık gözlerimizden eksik olmuyor, hattâ öyle ki bugüne kadar uygulanmış veya uygulanmakta olan ekonomik ilkeler ve kurallar, iktisatçıları da adetâ şaşırtır bir şekilde iflâs etmek üzere.

Bunun nedenlerini çeşitli yönlerden ele almak mümkün. Ancak biz aşağıdaki dört ana konuda bu durumu ele alacağız :

- 1 — Nüfus problemi
- 2 — Hayat seviyelerinin yükseltilme çabaları
- 3 — Politik dengesizlikler
- 4 — Savaş meylinin artması

Bilindiği gibi dünya nüfusu, ünlü Malthus'un zamanında iktisatçılarınca dahi mübalağalı görülen nazariyesini ve endişelerini geride bırakan bir şekilde artmağa başlamıştır. Nüfus artışının bu oranda çoğalmasının çeşitli etkeleri bulunmaktadır; bunlar arasında ülkelerdeki sağlık şartlarının günden güne düzeltilme yoluna gidilmesi, sağlık konularında yeni

keşifler, hayat seviyelerinin yükseltilmesi sonunda daha rahat yaşama olanaklarının ortaya çıkması, v.s. sayılabilir. Bunun sonucu olarak nüfus artışına ve ihtiyaçlarına ayak uyduramayan üretim, tüketimden daima geri kalmakta, bu da yazımızın başında belirttiğimiz başlıkların bir nedeni olmaktadır.

Hayat seviyelerinin yükseltme çabaları için ise bugün bütün ülkeler bir yarış halindedir. Bu yarış nedeniyle ihtiyaçlar önemli oranda artmış, tüketimin çok çeşitli oluşu da ülkeler arasındaki ticarî ilişkilerin büyük ölçüde artmasına, dolayısıyla de bu ülkelerde ekonomik tikanıklıklar ve ödeme dengelerini bozulmasına neden olmuştur. Öyle ki bugün artık, dünya üzerindeki üretim ve tüketim mallarının durumu ülkeler düzeyinde değil, topyekûn ele alınmağa ve bu hususa çareler aranmağa başlanmıştır. Buna en yeni misal olarak da «petrol»ü gösterebiliriz.

Hayat seviyelerinin yükseltmesi sayesinde ana üretim ve tüketim maddeleri dışında, insanların bazen yaşamı için gerekli olmayan, bazen de lüks diyebileceğimiz maddelere karşı olan tutkuları önemli ölçüde artmıştır. Bu da uluslar arası ekonomik bunalımda büyük etken olmaktadır.

Gerek nüfus artışı gerekse artan nüfus düzeyinde hayat seviyelerinin yükseltilmesi çabalarının

çoğalmasi sonucu ülkelerde politik dengesizlikler başgöstermiştir. Gerçekten «politik» ve «ekonomik» dengesizlik deyimleri, insana «Tavuk mu, yumurta mı?» misalini hatırlatmaktadır. Nitekim, ekonomik dengesizlik sonunda bugün ülkeler iç politikalarında bir türlü istikrara ve huzura kavuşamamaktadırlar. Bugün, iktisaden ileri ülkeler diye bilinen Batı ülkelerindeki durum halen gözlerimizin önündedir. Bu nedenle politik huzurun sağlanmayışı da mahallî ülkelerde ekonomik huzursuzluğa ve bunalıma yol açmaktadır.

Birinci ve İkinci Dünya Harplerinin epey geride kalması, artan nüfus ve ihtiyaçlar, ülkelerde yavaş yavaş kıpırdanmaya yol açmış, bu nedenle zaman zaman savaş düzeyine girmişlerdir. Her iki harpten sonra kurulmuş olan uluslar arası barış örgütleri de görevlerini yapamaz ve işe yaramaz hale gelmişler; bu da ülkeleri kendi çıkarlarını kendileri düşünme zorunluğunu hissetmeleri sonucunu doğurmuştur. Bu durumda da ülke içindeki mevcut kaynakların büyük çoğunluğu askeri ihtiyaçlara ayrılmış, dolayısıyla de diğer sahalarda esasen ihtiyaçları dahi karşılanmazken darlık ve bunalımla karşılaşmışlardır. Bugün ülkemizin de içinde bulunduğu dünya ülkelerinin durumu hep aynı şekildedir.

Dünyanın sarsılan bu ekono-

mik dengesi, ÷lkemizde de yukarıdaki açıklamaların ışığı altında, aynen etkisini göstermiştir. Nitekim artan nüfus ve şehirleşme cereyanının aşırı şekilde fazlalaşması, iktisadî kalkınma ve hayat seviyesinin düzeltilmesi gayretleri, Devlet Planlama Teşkilâtınca hazırlanan plan ve programlarda ön gör÷len kalkınma hızına erişebilme çabaları ihtiyaçları artmış, bu meyanda hükümetleri enflasyonun içine itmiştir. İhtiyaçların artması sonucu dış ticaretteki dengesizlik, ithalâtın

ihracata oranla daha çok artmasından dolayı belirli bir şekilde etkisini göstermiştir. İç üretim ise tüketimden çok geride kalmış, ekonomik bunalımlar da hükümet bunalımlarını getirmiştir. Ancak, ilk paragrafta da belirttiğimiz gibi ekonomik kurallardaki dengesizlikler ÷lkemizde de hissedilmiş, bugün için de bulunduğumuz «enflasyon içinde para darlığı» durumuna gelinmiştir. Bir diğer yazımızda da bu konuya değineceğiz.

Ağustos Ayının Başlıca Ekonomik Göstergeleri

Hazırlayan : Selçuk SANCAR

I — Emisyon Hacmi :

30 Ağustos 1974 tarihinde emisyon hacminin 33,807 milyon liraya yükselmiş olduğu görülmektedir. Emisyon hacmindeki yükselmelerin Haziran ayının sonlarına doğru başladığı, Temmuz ayının ortalarından itibaren de Kıbrıs harekâtı nedeniyle giderek hızlandığı izlenmektedir. Kıbrıs harekâtının başladığı 20 Temmuz 1974 tarihinden 30 Ağustos 1974 tarihine kadar geçen

40 günlük dönemde emisyon hacminde 5,679 milyon liralık artış meydana geldiği görülmektedir. Geçen yıl aynı dönemde emisyon hacminde 1,792 milyon gibi çok daha mütevazî, bir artış meydana gelmişti.

19 Temmuz 1974 - 30 Ağustos 1974 tarihleri arasında emisyon hacmini etkileyen başlıca faktörler geçen yılın aynı dönemiyle birlikte aşağıdadır :

(Milyon TL.)

19.7.1974	21.7.1973
30.8.1974	1.9.1973

Emisyon hacmini genişletici etkenler :

— Merkez Bankası Kredilerindeki artış	3,222	—
— Merkez Bankası mevduatındaki azalma	1,194	445
— Pasifte Muhtelif hesabındaki azalma	1,117	92
— Net konvertibl döviz mevcudundaki artış	369	2,341
— Diğer	1	—
Toplam	5,903	2,878

Emisyon hacmini daraltıcı etkenler :

— Aktifte muhtelif hesabındaki azalma	222	512
— Diğer	2	4
— Merkez Bankası kredilerindeki azalma	—	570
Toplam	224	1,086
Emisyon hacmindeki artış	5,679	1,792
Toplam	5,903	2,878

Ele alınan dönemde emisyon hacminde meydana gelen 5,679 milyon liralık artışın en önemli âmilinin, T. C. Merkez Bankası kredilerindeki 3.2 milyar liralık genişleme olduğu görülmektedir. Merkez Bankası kredileri arasında «reeskont ve senet üzerine avanslar» da mezkûr dönemde 3 milyar lira civarında artış meydana gelmiştir. Bu artışın 1,542 milyon liralık kısmı özel sektör senetleri reeskontundaki, 1,450 milyon liralık kısmı da hububat alımları finansmanı için Toprak Mahsulleri Ofisi'ne açılan krediler-

deki artışı ifade etmektedir. Diğer avanslar grubunda ise tahvil üzerine avanslar 453 milyon lira genişlerken, hazineye kısa vadeli avanslar 238 milyon lira gerilemiştir.

Aynı dönemde emisyon hacminde genişlemeye yol açan bir diğer faktör de T. C. Merkez Bankası mevduatındaki 1,194 milyon liralık azalmadır. Merkez Bankası mevduatının detayı incelendiğinde, 923 milyon lirası mevduat karşılıklarında olmak üzere, bankalar mevduatında 1,072 milyon liralık, resmî mevduatta da 286 milyon liralık a-

azalma olduğu, buna karşılık muhtelif mevduat hesabında 164 milyon liralık genişleme olduğu görülmektedir.

Emisyon hacminde genişlemeye yol açan diğer faktörler ise pa sifte muhtelif hesabındaki 1,117 milyon liralık azalma ile net konvertibl döviz mevcudundaki 369 milyon liralık genişlemedir. Aktifteki muhtelif hesabındaki 222 milyon liralık azalmanın ise emisyon hacmindeki artışı kısmen de olsa frenlediği söylenebilir.

Geçen yılın mütenazır döneminde emisyon hacminde meydana gelen 1,792 milyon liralık artışın önemli âmilinin, net konvertibl döviz mevcudundaki 2,341 milyon liralık genişleme olduğu söylenebilir. Ayrıca, Merkez Bankası mevduatındaki 445 milyon ve pasifteki muhtelif hesabındaki 92 milyon liralık artışlar da geçen yıl emisyon hacmini genişletici yönde etkilemişti. Bu yıl ele alınan dönemde 3.2 milyar liralık artış kaydeden T.C. Merkez Bankası kredilerinin, geçen yılın aynı döneminde 570 milyon liralık azalma kaydettiği görülmüştür. Öte yandan, geçen yıl aktifteki muhtelif hesabında meydana

gelen 512 milyon liralık azalma da mevduat hacmindeki genişlemeyi kısmen frenlemiştir.

Sonuç olarak, Kıbrıs harekâtının başladığı 20 Temmuz 1974 tarihinden 30 Ağustos 1974'e kadar - misyon hacminde meydana gelen 5,679 milyonluk artışın, geçen yılın aynı döneminde görülen 1.793 milyonluk artıştan üç misli fazla olduğu ve büyük ölçüde ekonomi dışı olayların etkisiyle meydana geldiği söylenebilir.

II — Fiat Endeksleri :

Bu bölümde Ticaret Bakanlığı Konjonktür Dairesinin hazırlamakta olduğu Toptan eşya fiatları genel endeksiyle, Ankara ve İstanbul Geçinme endeklerinin son gelişmeler incelenmeye çalışılmıştır.

a) Toptan Eşya Fiatları Endeksi

Toptan eşya fiatları endeksinde Aralık 1973 ayından bu yana meydana gelen değişmeler genel endeks ve iki ana grup endeksi itibariyle aşağıda gösterilmiştir.

Toptan Eşya Fiatları Endeksi
(1963 = 100)

Aylar	Genel Endeks	Aylık Fark (%)	Gıda Mad. ve Yemler	Aylık Fark (%)	Sanayi Hammaddeleri ve yarı	Aylık Fark (%)
Aralık/1973	274.4	—	262.8	—	293.7	—
Ocak/1974	281.0	+ 2.4	271.0	+ 3.1	297.6	+ 1.3
Şubat/1974	289.7	+ 3.1	285.8	+ 5.3	297.0	— 0.2
Mart/1974	303.1	+ 4.6	289.4	+ 1.4	326.1	+ 9.8
Nisan/1974	311.8	+ 2.9	301.9	+ 4.3	328.4	+ 0.7
Mayıs/1974	320.7	+ 2.9	314.4	+ 4.1	331.1	+ 0.8
Haziran/1974	310.4	— 3.2	297.7	— 5.3	331.5	+ 0.1
Temmuz/1974	310.8	+ 0.1	298.3	+ 0.2	331.8	+ 0.1

Toptan Eşya Fiatları Genel Endeksi; 1974 yılının ilk beş ayında ortalama olarak % 3 civarında artış kaydetmiş ve Mayıs 1974 sonunda 320.7 puana yükselmiştir. Bu yükselişte, Mart ayı hariç, daha ziyade gıda maddeleri ve yemler endeksindeki artışların etkili olduğu, Mart ayında ise sanayi hammaddeleri ve yarı mamulleri endeksinde görülen hızlı artışın genel endeksi etkilediği söylenebilir.

Haziran ayında, gıda maddeleri ve yemler endeksinde meydana gelen % 5.3 oranındaki düşme sonucunda Toptan Eşya Fiatları Genel Endeksi % 3.2 oranında gerilemiştir. 1970 yılının son aylarından itibaren devamlı olarak yükselen fi

atlar genel seviyesinin ilk kez Haziran/1974'de 10.3 puanlık (% 3.2) bir düşme göstermesi, ekonomi açısından olumlu bir gelişme sayılabilir. Nitekim, Temmuz ayında da Toptan Eşya Fiatları Genel Endeksi, % 0.1 oranında 0.4 puanlık çok cüzi bir artış kaydetmek suretiyle, nisbi istikrar göstermiştir.

Temmuz / 1974'de genel endeks, Aralık/1973'e göre % 13.3 oranında 36.4 puanlık artış kaydetmiş bulunmaktadır. Bu yılın 7 aylık döneminde fiatlar genel seviyesinde meydana gelen % 13.3 oranındaki artış, gıda maddeleri ve yemler endeksinin % 13.5 oranında 35.5 puan; sanayi hammaddeleri ve yarı mamulleri endeksinin de % 13

oranında 38.1 puan artmasından ileri gelmiştir. Temmuz/1973'de, bir önceki yıl sonuna göre, gıda maddeleri ve yemler endeksinin %10.9 sanayi hammaddeleri ve yarı mamulleri endeksinin de % 10.8 oranında yükselmesi sonucu, genel

endeks % 10.9 oranında artmıştı.

b) Geçinme Endeksleri :

İstanbul ve Ankara Geçinme Endekslerinde Aralık/1973 ayından bu yana meydana gelen değişimler aylar itibariyle aşağıda gösterilmiş

Geçinme Endeksleri		(1963 = 100)		
Aylar	İstanbul	Aylık Fark (%)	Ankara	Aylık Fark (%)
Aralık/1973	268.9	—	260.3	—
Ocak/1974	271.1	+ 0.8	262.1	+ 0.7
Şubat/1974	270.9	— 0.1	259.5	— 1.0
Mart/1974	286.0	+ 5.6	266.2	+ 2.6
Nisan/1974	290.4	+ 1.5	267.9	+ 0.6
Mayıs/1974	295.3	+ 1.7	271.9	+ 1.5
Haziran/1974	300.2	+ 1.7	273.7	+ 0.7
Temmuz/1974	303.9	+ 1.2	279.5	+ 2.1

İstanbul ve Ankara Geçinme Endeksleri 1974 yılının ilk iki ayında hemen hemen değişmemiş, hatta Şubat ayında cüzî oranda gerilemiş; Mart'tan itibaren de yükselmeye başlamıştır. Ancak, Mart ayında her iki endekste görülen nispeten hızlı artışların Nisan'dan itibaren yavaşlamış olduğu görülmektedir. Haziran ayında 300.2 puan olan İstanbul Geçinme endeksi Temmuz ayında % 1.2 oranında 3.7 puanlık artışla 303.9 puana yükselmiştir. Ankara Geçinme endeksi ise Haziran ayında 273.7 puan iken, % 2.1

oranında 5.8 puanlık artış kaydederek Temmuz ayında 279.5 puana yükselmiştir.

Temmuz/1974'de İstanbul Geçinme endeksi, Aralık/1973'e göre % 13 oranında 35 puanlık artış kaydetmiştir. Ankara Geçinme endeksi ise aynı dönemde % 7.4 oranında 19.2 puanlık daha mutedil bir artış kaydetmiştir. Geçen yıl Temmuz ayında yıl sonuna göre İstanbul Geçinme endeksi % 7.7 oranında 17.2 puanlık, Ankara Geçinme endeksi de % 8.1 oranında 18.1 puanlık artışlar kaydetmişti.

Sonuç olarak, 1974 yılının Ocak-Temmuz döneminde gerek Top-
tan Eşya Fiatları genel endeksinde,
gerekse İstanbul ve Ankara Geçin-
me endekslerinde meydana gelen
artışların geçen yılın döneminden
daha hızlı olduğu söylenebilir.

III — Dış Ticaret :

a) Genel Durum :

1974 yılının Ocak-Haziran dö-

neminde 882.2 milyon dolarlık ihra-
cata karşılık, 1,664.3 milyon dolar-
lık ithalât yapılmış ve dış ticaret
hacmi, geçen yılın aynı dönemine
nazaran % 61.1 oranında 965.6 mil-
yon dolar artarak, 2,546.5 milyon
dolarla ulaşmıştır. 1974 yılının ilk
altı aylık döneminde ithalâtın ihra-
cattan daha hızlı artması sonucu
dış ticaret açığı geçen yıla göre
büyümüş ve dolayısıyla ihracatın
ithalâtı karşılama oranı % 64.7'den
% 53'e düşmüştür.

Dış Ticaret

Kıymet (Milyon Dolar)	1974	O c a k — H a z i r a n 1973	Mutlak Fark	Nisbî Fark
İhracat	882.2	621.2	+261.0	+42.0
İthalât	1,664.3	959.7	+704.6	+73.4
Dış ticaret dengesi	—782.8	—338.5		
Dış ticaret hacmi	2,546.5	1,580.9	+965.6	+61.1
Miktar (Bin Ton)				
İhracat	2,327.2	3,095.1	—767.9	—24.8
İthalât	8,413.0	6,722.4	+1,690.6	+25.1
Dış ticaret hacmi	10,740.2	9,817.5	+922.7	+ 9.4

b) İhracat :

1974 yılının ilk altı aylık döne-
minde ihracat geçen yılın aynı dö-
nemine göre kıymet olarak % 42 o-
ranında 261 milyon dolar artarken,
miktar olarak % 24.8 oranında 768
bin ton azalmıştır. Bu durum, pa-

muk, kuru üzüm ve meyveler gibi
bazı tarım ürünlerinin ihracatı 1974
yılında miktar olarak azalmakla be-
raber, ihraç fiyatlarının yüksekliği
nedeniyle, kıymet olarak önemli o-
randa yükselmiş olmasından ileri
gelmektedir.

Başlıca Maddelere Göre İhracat
(Milyon Dolar)
(Ocak — Haziran)

	1974	1973	Mutlak Fark	Nisbî Fark
1) Tarım Ürünleri	521.3	409.6	+111.7	+27.3
— Pamuk	215.3	160.3	+ 55.0	+34.3
— Tütün	125.1	73.1	+ 52.0	+71.1
— Fındık	77.6	49.6	+ 28.0	+56.5
— Kuru üzüm	23.7	25.1	— 1.4	— 5.6
— Narenciye	12.7	12.0	+ 0.7	+ 5.8
— Canlı hayvan ve hayvan ürünleri	33.4	23.3	+ 10.1	+43.3
— Diğer	33.5	66.2	— 32.7	—49.4
2) Sanayi Ürünleri	308.2	176.7	+131.5	+74.4
— Küspeler	22.0	24.4	— 2.4	— 9.8
— Pamuklu dokuma	7.4	5.9	+ 1.5	+25.4
— Bakır (blister)	12.8	—	+ 12.8	—
— Etler	4.5	2.6	+ 1.9	+73.1
— Ferro-Krom	2.5	2.1	+ 0.4	+19.0
— Diğer	259.0	141.7	+117.3	+82.8
3) Maden Ürünleri	40.7	29.6	+ 11.1	+37.5
— Krom	11.1	6.2	+ 4.9	+79.0
— Diğer	29.6	23.4	+ 6.2	+26.5
4) Diğer Ürünler	12.0	5.4	+ 6.6	+122.2
Toplam	882.2	621.2	+261.0	+42.0

1974 yılının ilk altı aylık döneminde toplam ihracatta meydana gelen % 42 oranındaki 261 milyon

dolarlık artışta başta pamuk, tütün ve fındık gibi geleneksel ihraç ürünleri olmak üzere, sanayi ürünleri

ihracatında görülen kayda değer gelişmeler etkili olmuştur. 1974 yılının altı aylık verilerine dayanarak ihracatın bünyesinde, geçen yıla kıyasla sanayi ürünleri lehine bir gelişme olduğu söylenebilir. Şöyle ki, geçen yılın ilk altı aylık döneminde tarım ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı % 66, sanayi ürünlerinin payı ise % 28 iken; bu yıl tarım ürünlerinin payı % 59'a

gerilerken sanayi ürünlerinin payı % 35'e yükselmiştir.

c) İthalât :

1974 yılının Ocak-Haziran döneminde, geçen yılın aynı döneminden % 73.4 oranında 704.6 milyon dolar fazlalıkla 1,664.3 milyon dolarlık ithalât yapılmıştır. İthalâtın madde grupları itibariyle dağılışı aşağıdadır.

**Madde Grupları itibariyle İthalât
(Milyon Dolar)
(Ocak — Haziran)**

	1974	1973	Mutlak Fark	Nisbî Fark
Yatırım Maddeleri	626.2	490.4	+135.8	+ 27.7
— Makine ve Teçhizat	539.6	443.0	+ 96.6	+ 21.8
— İnşaat Malzemeleri	86.6	47.4	+ 39.2	+ 82.7
Hammaddeler	973.4	432.9	+540.5	+124.9
Tüketim maddeleri	64.7	36.4	+ 28.3	+ 77.7
Toplam	1,664.3	959.7	+704.6	+ 73.4

İthalâtın madde grupları itibariyle dağılışı incelendiğinde en hızlı artışın hammaddeler grubunda tekim, geçen yıl hammaddeler grumeydana geldiği görülmektedir. Nibunun toplam ithalât içindeki payı

% 45 iken, bu yıl % 58.5'e yükselmiş; buna karşılık yatırım maddeleri grubunun payı % 51'den % 37.6'ya gerilemiştir. Tüketim maddelerinin yapı ise çok cüzî bir artış göstermiştir.

Ekonomik Rapor...

1973 Yılında Türkiye'de Sınai Üretim

3. İMALÂT SANAYİİ

a) Genel Durum :

İmalâat sanayii genellikle özellikleri dikkate alınarak üç bölümde toplanabilmektedir :

aa) Tüketim malı üreten sanayiler,

bb) Ara malı üreten sanayiler,

cc) Yatırım malı üreten sanayiler,

1973 yılı itibariyle imalât sanayii bölümlerine toplu bir nazar atfedersek; tüketim malı üretiminde en hızlı artış tekstil sanayiinde olmuş, bilhassa pamuk ipliği üretimi ve ihracatı memnuniyet veren bir seviyeyi bulmuştur. Gıda üreten sanayi kollarında da % 10 civarında gelişme temin edilmiş ve bu gelişme tarımsal üretimdeki % 8 nisbetinde gerilemeye rağmen ger-

çekleşmiştir. Belirtilen gelişmeye çeşitli teşvik tedbirleri neticesi özel sektörün kurduğu tesis ve yeni yatırımların ve yine kamu kesimince süt ve et sanayilerine yapılan yatırımların olumlu katkıları olmuştur. Yine tütün sanayiinin yüzde yirminin üzerinde artış gerçekleşmiş, fakat filtreli sigara üretimi henüz talebi karşılayan bir seviyeye erişememiştir. Tüketim malları üretimindeki artışların 1974 yılında da devam etmesi beklenmektedir.

Ara malı üreten sanayilerde yine geçen yıl itibariyle genel bir gelişme içinde görülmüşler, özellikle deri, plâstik işleme, petrokimya ve gübre sanayilerinde bölümün diğer sanayilerine kıyasla daha hızlı üretim artışı kararlaştırmıştır. Deri işleme ve deri konfeksiyon mamulleri ihracatında kaydedilen gelişme kayda değer olmuştur. Orman sanayiinde bir önceki yıla göre canlı-

lık başlangıcı görülmüş, kâğıt sanayiine giren yeni işletmelerin üretimi sonucu bu sektördeki yurt ihtiyacının yüzde 90'ı dahilden karşılanabilmiş, plastik torba, boru ve benzer plâstik eşyaya olan talep ve ham madde arzındaki artış bu daldaki üretimi teşvik etmiş, gübre üretim seviyesi 1972 yılı seviyesinin altında olmuş, petrol ürünleri gelişmesi % 8, çimento üretimi % 11, demir çelik üretimi % 13,7, demir dışı metallerin toplam üretimi % 14,8 civarında artış göstermişlerdir. Genellikle onaltı sanayiden oluştuğu kabul edilen ara malı üreten sanayilerinde üretim artışının içinde bulunduğumuz yılda devamı beklenmektedir. Bu noktada 1974 yılının bir özelliği olarak bu bölüm sanayiler içinde en önemli yeri tutan kimya sanayii kollarından gübre ve petrokimya sanayilerinde tevsi ve yeni tesislerin üretime geçmeleri nedeniyle yüzde yüz oranında artış olacağına değinmek gerekir.

Yatırım malı üreten sanayilerde gelişme büyük ölçüde kara yolu taşıtları ile tarım makinaları sanayiinde olmuştur. Makina sanayileri içinde önemli artışlar takım tezgâhları ve küçük diesel motorları imalatında tahakkuk etmiştir. Bu bölümde hızlı gelişim kaydeden diğer bir kolda elektronik sanayiinin televizyon gibi dayanıklı mal imal eden kısmında görülmüştür. Gemi inşa

sanayii ile uçak sanayiinin geliştirilme ve kurulmaları çalışmaları devam etmektedir. Yatırım malı üreten sanayiler için plânın ön gördüğü 1974 yılı üretim artış hızı yüzde 14,2'dir.

b) Plânlı Dönemde Büyüme ve Teşvik Tedbirleri :

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının uygulama döneminde (1963-1967) imalât sanayii sektörünün yıllık ortalama gelişme hızı % 8,1, İkinci Beş Yıllık Plânın uygulama döneminde (1967-1972) yılları için % 10,4 olmuş ve Üçüncü Plân dönemi olan 1973-1977 yılları içinde bu hız % 11,7 olarak hesaplanmıştır.

1962 yılında imalât sanayii içinde tüketim malları sanayiinin payı % 62,3 ara malları sanayiinin payı % 27,8 ve yatırım malları sanayiinin payı % 9,9 olarak tespit edilmiştir.

İkinci Plân dönemi sonu olan 1972 yılında tüketim malları sanayiinin payı % 9,9 olarak tespit edilmiştir.

İkinci Plân dönemi sonu olan 1972 yılında tüketim malları sanayiinin payı % 46,6 ara malları sanayiinin payı, % 39,4 ve yatırım malları sanayiinin payı % 14 olmuştur.

1962 yılında tüketim mallarının

imalât sanayii içindeki payı % 62,3 iken 1972 de % 46,6'ya düşmüştür. Ara mallarda ise bu pay 1962 de 27,8 den 1972 de % 39,4'e yükselmiştir. Yatırım mallarının payı ise % 9,9'dan % 14,0'e çıkmıştır.

Ara malları üretimi sanayileşmede büyük önem arzettiğinden plânda alınan tedbirler sonucu gelişme göstermiştir. Bu gelişmeyi kâğıt, plâstik, kimya, gübre, petro - kimya çimento ve cam sanayileri üretimindeki artışların oluşturduğu dikkati çekmektedir.

Yatırım malları sanayi kapsamına girenlerden gelişme kaydeden faaliyet kolları tarım makinaları, elektronik, karayolu taşıtları ve demiryolu taşıtları sanayileridir.

c. İmalât Sanayii Üretimine Toplu Bir Bakış :

Sektörde teknoloji üreten bir düzeye ulaşılması, böylece ekonomik ve teknik yönden dış etkenlere olan duyarlılığın azaltılması gerekmektedir. Hedef alınan sanayi yapısına ulaşabilmek için uzun dönemli pespektif dilimlere ayrılmış ve ilk dilimi olan II. 5 Yıllık Kalkınma Plân döneminde ara ve yatırım malı üreten sanayilere ağırlık verilmesi esas alınmıştır. Bu tesbitte millî savunma hizmetlerinin gerekleri de gözönünde tutul-

muştur. Gene bu dönemde ara ve yatırım malları sanayilerinin İmalât Sanayii içindeki payının artarak 1972'de % 53,4 den 1977'de % 61,7'ye yükselmesi tüketim mallarının payının ise azalarak 1972 de % 46,6 dan 1977 de % 38,3'e düşmeşi beklenmektedir.

Yeni yatırımlarda tesislerin ekonomik kapasitede olmaları gözönüne alınacaktır; şayet monopol doğacak olursa bu da fiat ve kalite kontrolü ile önlenecektir.

Aralarında büyük ölçüde ürün alış-verişi olan dalların yan ürünleri değerlendirilmesi ünitelerin birbirlebirlerini tamamlayıcı, entegre olarak kurulmaları sağlanacaktır.

Üçüncü Plân döneminde ara ve yatırım malları üreten sanayilerin toplam imalât sanayii içindeki yüzdesi 1972'de 53,4 den 1977'de 61,7'ye artış gösterecek, buna karşılık tüketim malları payı 1972 de % 46,6 dan 1977 de % 38,3'e düşecektir.

İmalât sanayii aşağıda sektörler itibariyle ele alınmıştır :

d. İmalât Sanayii Ana Mallar Faaliyet Kollarındaki Gelişme Gıda Sanayii :

Sektörü et ve mamulleri, Süt mamulleri, Un ve unlu mamuller,

meyve ve sebze işleme, bitkisel yağlar, şeker ve şekerli mamüller, çay ve yem sanayileri meydana getirmektedir.

Et ve et mamuleri sanayii gereğince gelişmemiştir. III. 5 Yıllık Plân dönemi bu sektöre 1971 fiyatlarıyla 575 milyon TL. yatırım öngörmüştür. Kesimlerin dağınık mezbahalar yerine kombinalarda yapılması, mezbahaların merkezleştirilmesi bugün için teknik problemler olarak ortaya çıkmaktadır.

Süt ve mamuleri üretiminde Birinci Beş Yıllık Plân döneminde yıllık ortalama % 4,7, İkinci dönemde de % 9,1 artış olmuştur. Son plan hedefi % 9,6 artış olarak alınmıştır. Bu miktarın iç tüketimin üzerinde olması ihracat imkânlarının gelişmesini de temin edecektir.

Un ve unlu mamuler sanayimizde un, makarna, nişasta, bisküvi, pirinç, bulgur ve ekmek üretim metod ve kapasitesinde gelişme modern ekonomik büyüme şeklinde olmaktadır. Bu gelişim özellikle un, makarna ve ekmek fabrikalarında görülmektedir. Sağlığa zararlı karataş değirmenleri 1965 yılında başlıyarak giderek azalmıya devam etmiştir.

Sektör üretimi plânlı dönemler itibariyle ve sırasıyla % 1,3, % 5,8 yıllık ortalama artış göster-

miş ve Üçüncü Plân hedefi % 6,0 artış olarak hesaplanmıştır.

Meyve ve sebze işleme sanayiinde bir kaç modern salça ve meyve suyu tesisleri hariç henüz modern metod ve tesisler geliştirilememiştir. 1963-67 döneminde bu sanayiın üretim artış hızı % 3,1 1968-12 döneminde % 3,7 olmuştur. Üçüncü Beş Yıllık Plân toplam meyve sebze işleme sanayileri üretimi için % 7,3 gelişme hızı saptanmıştır.

Bitkisel yağlar sanayii, vatani Anadolu olan zeytinle birlikte ülkemizde eski tarihlere kadar uzanır. Ancak, çok kere zeytinyağı, pamukyağı haşhaş ve susam yağı pres, mengene ve taş ezicilerle iptidai metodlara göre üretilmektedir. Bunun yanı sıra pamukyağı, soya, margarin ve yine ayçiçeği ile zeytinyağı üreten modern tesislerimiz de mevcuttur. Üçüncü Beş Yıllık Plân bitkisel yağ sanayii teknolojisinin gelişmesine matuf tedbirleri almış bulunmaktadır. Bu tedbirler bir yanda 615,0 milyon TL.'lık yatırım yapılmasını öngörürken diğer yanda nadas ve sulama gibi tarımsal tedbirleri de özetlemektedir.

Şeker sanayiiimiz modern teknolojiye göre kurulmuştur. Halen bu kolda 17 Fabrika aktif çalışmaktadır. Şeker sanayii üretiminde 1.

inci 5 yıllık dönemde büyük artış olmuş (% 13,1) bu artış, İkinci Plân döneminde durmuş (% 1) ve Üçüncü dönemde (% 5,1) olarak saptanmıştır. 1971 yılı itibariyle sektör üretiminin % 40'ı özel sektör kuruluşlarınca gerçekleştirilmiştir.

Memleketimizde çay üretimi ne ilk kez 1878 yılında Japonya'dan temin edilen tohumların ekilmesiyle başlanmıştır. Sektöre 1972 yılı itibariyle 82 milyon lira civarında yatırım yapılmış bulunmaktadır. Bu günkü üretimin % 80'i Rize'den gelmektedir. Sektörde kaliteyi ıslah edici yatırımlara büyük bir önem verilmektedir. Üçüncü Beş Yıllık Plân sektör için 205 milyon lira tutarında yatırımı öngörmüştür.

Yem sanayii memleketimizde oldukça yenidir. Hayvancılığın gelişmesinde önemli bir yeri vardır. 1973-77 döneminde bu sektör için 170 milyon liralık yatırımı öngörmüştür.

İçki Sanayii :

Alkollü ve alkolsüz içkiler alt sektörlerinden oluşan içki sanayii genellikle plân hedeflerinin üstünde bir gelişme göstermektedir. Şarap, bira ve gazozlar ilk plânlı dönemde büyük bir artış göstermemiştir. Şarap kapasitesinin ye-

terli düzeye çıkarılması ve ihracı öngörülmekteyken kaliteli şarap için yeterli üzümün sağlanamaması ve yeni tesislerin kurulamaması bu hedefe ulaşılmasını geciktirmiştir.

Diğer yandan sektörde bira ve meşrubat üretiminde önemli artışlar olmuştur. 1962 yılında bira üretim kapasitemiz yılda 21 milyon litre iken 1972 yılında 96 milyon litreye ulaşmıştır. Bugün sayısı altı olarak tespit edilen modern meyve suyu tesislerinin 1974 yılı **sonunda** yirmi sekize yükselmesi beklenmektedir.

Şarapta düşünülen hacimde ihracata geçilememesi ve yüksek alkollü içkilerde yapılan fiyat ayarlamaları fert başına yüksek alkollü içki tüketiminin toplum alkollü içki tüketim içindeki oranını 1967'de % 26,3 den 1972 sonunda % 16,3'e düşürmüştür.

Alkolsüz içkiler gurubunda gerçekleşen artış gazoz talebindeki azalmaya karşılık kolalı ve tabii meyvalı içeceklerdeki talep fazlasından oluşmaktadır.

1962 de 20,9 milyon Lt./yıl olan bira kapasitesi 4 yeni tesis ve tevsilerle 1973 yılında 96 milyon Lt./yıla ulaşarak çok büyük bir gelişme kaydetmiştir. Ayrıca serbetçi otu ithali durdurularak yurt içinde yüksek kalitede yetiştirilmeğe başlanmıştır.

1962-1972 yılları itibariyle kaydedilen üretim artışlarından biranın 32,2 milyon Lt.'den 116,5 milyon Lt.'ye ulaştığı ve yine şarabın 26,1 milyon Lt.'den 40,1 milyon Lt.'ye arttığı görülmektedir. Bu devre içinde en büyük artış alkolsüz içkiler sanayiinde olmuştur. Artan talebi karşılamak için 1973-77 döneminde düşük alkollü ve alkolsüz içki sanayilerinde yeni tesisler öngörülmekte, ilâve ve yeni kuruluşlarla birlikte toplam 500 milyon TL. yatırımı yapılacağı tahmin edilmektedir.

İşçi Sanayi sektöründe toplam gelişme hızı ilk plân dönemi için yıllık ortalama % 6,2 ikinci dönemde % 7,5 olmuş ve üçüncü plân döneminde yıllık ortalama % 9,4 olarak öngörülmüştür.

Şarap imalatının ülkemizde çok bol olan bağ ürünlerinin değerlendirilmesi, yüksek alkollü içkilerin sıhhi ve toplumsal zararlarını hafiflettiğinden ikamesinin tercihi ve dış pazarlarda fazla talep bulunması nedenleriyle her türlü imkânlarla teşvik edilmesi şarttır.

Tütün Mamulleri Sanayii :

Tütün sanayii tütün yapraklarının kurutulmasıyla başlayan bir işlemler serisidir. Tütün dünyada 60 kuzey ve 40 güney enlem dereceleri arasında geniş yetiştirilme

sahasına sahip bir bitki olup memleketimizde tip olarak sigaralıklardan Şark Türk tipi, Virginia ve Burley tütününü, püroluk tütün, tömbeki, hasankeyf tütünleri üretimi yapılmaktadır.

Tütün mahsulü üretimi takiben tüketilebilir bir mahsul olmayıp çeşitli muamelelere tabi tutulur. İlk işlem bakım ve işlemedir. Bu işlem kaliteye doğrudan tesir ettiğinden önemlidir. Memleketimizin yıllık tütün işleme kapasitesi 9.140 ton ve yine yıllık bakım kapasitesi 2.815.000 denktir.

Filtresiz sigara üretiminde ise 1973 yılında azalma olacağı, 1974 yılı üretiminin ise ancak 1972 seviyesine ulaşacağı tahmin edilmiştir.

Flitresiz sigara üretiminde ki bu duraklamanın yanı sıra plân projeksiyonlarına göre filtreli sigara üretiminin toplam sigara üretimine nisbeti artacak ve 1977 de % 38,7, 1982 de %48,7 ve 1987 de % 57,7 i bulacaktır. Yaprak tütünde profinansman uygulamasına son verilmesi, AET ülkelerine harmanlanmış tütün ihracı ve tekel tarafından mahallinde yapılacak çeşitli anlaşmalarla sigara imâli sektör için düşünülen tedbirlerdir.

Sektörde 1962 ve 1972 süresini kapsayan 10 yıllık gelişme dik-kate alındığında 1971 fiyatlarıyla

1962 yılının 2 milyon 400 bin lira toplam imalâtının 1972 de 4 milyon 500 bine, yani iki katına çıktığı görülmektedir. Bu sürenin en önemli gelişmesi filtreli sigarada olmuş ve 1962 de 0,35 bin ton filtreli sigara imalâtı 1972 de 7,5 bin tona ulaşmıştır.

Dokuma ve Giyim Sanayii :

Plânlı dönemler içinde dokuma ve giyim sanayii imalât sanayii içinde en fazla gelişme gösteren sektör olmuştur.

Plânlı dönem öncesi daha çok kamu öncülüğünde gelişen bu sektöre 1963 yılından itibaren özel sektörün büyük ilgisi görülmüş ve plânlı dönemde yatırımların yaklaşık olarak % 80'ini özel kesim yapmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Plânda Sektör için alınan uzun vadeli tedbirlerin gerçekleşmesini takiben sektör üretiminde 15 yıllık süre sonunda yılda ortalama % 9,1 artış olacağı ve üretim değerinin 65,0 milyar liraya ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dokuma ve giyim sanayii yapısı, yine aynı devre sonunda toplam sektör içinde pamuklu dokuma % 27,0 örme mamuleri % 25,0, sun'i ve sentetik dokuma % 0,9 ve yünlü dokuma % 6,0 olarak oluşacaktır.

Pamuk ipliği ve sun'i ve sen-

tetik dokuma talebinde diğer ürünlere kıyasla daha büyük bir gelişme beklenmektedir. İhracatımızda ön planda olan pamuk ipliği iş sayısında gelişmeler 1962-67 yılları arasında % 3,4; 1967-72 yılları arasında % 29,8 nisbetinde olmuştur. 1973 başı itibarıyla iş sayısı 1.450.000 adede, pamuklu dokuma tezgâh sayısı 32.000'e ulaşmıştır.

Yünlü sanayimizde 1972 itibarıyla toplam iş sayısı 292.100 olup tezgâh sayısı 4500'dür. Yünlü sanayimiz beklenen gelişmeyi göstermemiştir. Son yıllarda özel sektörün bu dalda yatırımlarla ilgi göstermesi ve hayvancılığın gelişmesine ilişkin alınan tedbirler sanayiinin büyümesini hızlandırıcı olmuştur.

Orman Sanayi Ürünleri :

d. İmalât Sanayii Ana Mallar Faaliyet Kollarındaki Gelişmeler :

ae. Orman Ürünleri Sanayi :

Bu sanayi kolunu, elde edilme şekli ve fonksiyonları yönünden evvelâ 2 grupta toplamak gerekir.

1. Hammaddenin üretilmesi,
2. Üretilen hammaddelerin muhtelif kullanış yerlerine göre değişik şekilde imalâtı.

Ham maddenin üretilişi :

Kesin bölgesi, miktarı, kesim

şekli ve ürün miktarı devletçe tayin edilir; ilgili bölge bunu bazen bizzat kendi olanaklarıyla yapmakta ve bazen de denetimi ve kontrolü elinde tutmak kaydıyla toptan veya bazı safhalarını ihaleler yoluyla özel kesimlere brim fiyat metoduyla yatırmaktadır. Ancak, bu ham madde üretimi sırasında pek çok kayıpların olduğu bilinmektedir.

Üretilen hammaddenin kullanış yerlerine göre değişik biçimde imalâtı; bu imalât dalında ham maddenin bünyesinde değişiklik gerekirken bazen de sadece fiziki değişiklikle bünyevi değişikliğe gerek görülmeden işlenmektedir. Bunların üretimlerindeki imalât yeri beraberliği veya üretimdeki mamüllerinin yakınlığı dolayısıyla kendi aralarında dört alt grupta toplanması mümkündür.

a. Kereste, ahşap, ambalaj ve parke sanayii (buna levha tahtalarından işlenen sanayi odunu ham maddeli üretim de denilebilir.)

b. Doğrama, karoseri, mobilya ve ahşap, prefabrik ev imalâtı (Daha ziyade büyük çapta sanayi odunlarından oluşturulan üretim tesisleridir).

c. Ahşap levha, imalâtı (Lif plâka, lambre, kaplamacılık, muhtelif orman ürünü artıgı presler bu gruba dahildir).

d. Tahta araba, tahta deniz taşıtları ve yardımcı yapıtları; fıçı, kundura kalıbı, kalem, kibrit, empenye, mantar imalâtı.

Kereste Ahşap Ambalaj ve Parke Sanayii :

Türkiyede altı bini aşkın özel sektör Demirköyü'nün de ilâvesiyle 15 adet kamu sektörü tesisleri kereste ve ahşap ambalaj sanayii ile uğraşmaktadır. Özel sektördeki genellikle kapasiteye küçük ve mahdut birimlerle çalışırlar. Kamu kesimindekiler ise son yıllarda entegre tesislere gitmiş ve kapasitelerini bir hayli arttırmışlardır. Yapılan hesaplara göre 1977 yılı itibariyle üretimlerinde % 60 artış sağlayabilecek ek tesisler gerçekleştirme safhasındadır.

Ahşap parke imalinde özel kesimde görülen 23 adet ve kamu kesiminde görülen 7 adet tesisleri kapasitelerini arttırmışlardır.

Doğrama, Karaseri, Mobilya ve Ahşap Prefabrik Sanayii :

Bu dalda afet bölgelerinde pratik ve ucuz konut yapımında zamandan da istifade amacı ile Köy İşleri Bakanlığı Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğünce İmar ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğünce kullanılan ve kamu kesimince imâl edilenin

dışında prefabrik yapımına özel sektörde rastlanmaktadır.

Doğramada M.K.E. Kurumu atölyeleri, kurutma fırınlarını havi modern tesislerdir. Tepe - Ağaç, Metal Sanayi ve Elka Elyafli Plâka A. Ş. firmaları da modern doğrama tesislerine sahiptirler. Bunlardan gayri küçük imalâtahaneler şeklinde orman bölgelerine yakın, yerleşim yerlerinde kurutma tesislerine sahip olmaksızın hava cereyanıyla tabii kurutmaya tabi tutulan üretim güçleri küçük tesisler vardır. Bu küçük atölyeler % 1 kurutma tesisli olup % 2 ye kadar zayıflatla dalgalı satırları düzeltebilmektedirler. Kamu ve Özel Sektöre ait bu kuruluşlar halen yılda ortalama 2.935 bin m³ (2.743 bin m³ özel ve 191 bin m³ü Kamu Sektörüne aittir.) üretim yapabilmektedirler.

Karoseri imâl eden 10 tesis mevcut olup takriben 6.650 m³ ham madde işleyebilir bir kapasitededir. Son yıllarda otobüs kamyon montajı çok arttığından karoseri imalâtı dolaylı olarak artmış ve kalitesi de düzelmiştir. Özellikle Bursa ve civarı bu konuda faaliyet gösteren bir hayli özel tesise sahiptir. Treyler imalinde faaliyet hacminin giderek genişlediği görülmektedir. DDY'nın Adapazarı tesisleri ahşap vagon imalinde aktivitesini sürdürmektedir.

Mobilyacılıkta küçük çapta ve basit tekniği olan makinalarla pek çok tesisin faaliyet halinde olduğu görülmektedir. Büyük yerleşme merkezleri civarında ise nisbeten daha büyük kapasiteli tesislerin şirketler halinde faaliyetleri vardır.

Ahşap Levha Sanayii :

Ahşap Levha Sanayiinin en önemli kolu olan kontrplâk üretiminde 17 adet özel, 1 adedi kamu (M.K.E. Ankara'dadır. Kontrable tesisi ile entegredir.) olmak üzere 18 tesis mevcuttur. Halen bu tesisler 63.000 m³lük imalât kapasitesine sahiptirler. Ancak, 1974'de hizmete girmek üzere Bolu kontrplâk tesislerine 20.000 m³ lük bir kapasite ilâvesi yapılmıştır. Aynı yıl üretime geçmek üzere Antalya Kontrplâk (Kamu) tesisleri de 20.000 m³ lük kapasitesi ile faal duruma girecektir.

Kaplama levha imalinde ise 4 adet İstanbul'da, 1 adet Mersin'de, 1 adet de İsparta'da olmak üzere 6 adet tesis çalışır durumdadır. Tamamı özel sektöre ait olan bu tesislerin toplam kapasiteleri 3 milyon m²/yıldır. Ancak bu tesislerin bazı nedenlerden ötürü tam kapasite ile çalışamadıkları görülmektedir.

Diğer taraftan lif levha ve yon-

ga levha ve kontplâk üzerine laklama ve baskı yapan iki tesis daha mevcuttur.

Amine levha dalında da 3.5 milyon m³ kapasitede 1 adedi kamu sektörüne ait olmak üzere 4 tesis faaliyettedir. Bunların da % 60-70 lik kapasitelerinden ancak yararlanılmaktadır.

Yonga levha ve lif levha sanayiinde de 6 adet yonga 182 m³ kapasiteli; 4 adet lif 58 bin m³ kapasiteli toplam 10 adet yonga ve lif levha üreten tesis mevcuttur. Hepsi de özel sektöre bağlı kuruluşlardır. Kamu sektörüne ait Vezirköprü Yonga Levha tesisleri 15 bin ton/yıl kapasiteyle, Aydıncık Yonga Levha tesisleri de 15 bin ton/yıl kapasiteyle faal duruma gelmek üzeredirler.

Diğer Orman Ürünleri Sanayii:

Yukarıda ana gruplara dahil edilemeyen üretimlerin en önemlilerin den biri de mekik - masure tesisleridir. Ekseriyeti İstanbul ve civarında toplanmış olup 6 adettir ve 30 binin üstünde imalât yapmaktadırlar. 140 binin üstünde kundura kalıbı imâl eden küçük tesis, 3 adet emprenye tesisi ve 1 si de İstanbul'da ve civarında olmak üzere 3 adet kurşun kalem tesisi mevcuttur.

Bunlardan başka 750 bini aş-

kın grosa kurşun kalem, 100 milyon civarında mantar tıpa üretilmekte, (mantar tıpa yerine plâstik tıpa ikame edildiğinden eski yıllara göre bir düşüş görülmektedir.) ve 50 bin m³ tomruk emprenye edilmektedir.

Ayrıca, dericilikte kullanılmak üzere İstanbul ve İzmir'de palamut işleyen küçük birkaç imalâthane ve reçine rafine eden iptidai birkaç tesis görülmektedir.

Mobilyacılıkta kullanılan bazı nadide türlerin ham maddeleri ithal olunmakta ve bunlar (gül, iğde gibi) işlendikten sonra kaplamada kullanılmaktadır.

af. Kâğıt Sanayii :

Kâğıt sanayii 1936 yılında Sümerbank Kâğıt Sanayii adı ile İzmir'de açılan işletme tarafından ele alınarak geliştirilmiştir.

1955 yılında 6560 sayılı Kanunla İktisadî Devlet Teşekkülü hüviyetiyle Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi Genel Müdürlüğü SEKA olarak faaliyetlerine devam etmiş olup Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde çalışmalarını yıldan yıla ilâve edilen yeni tesisleriyle sürdürmektedir.

Kamu sektöründen gayri ülkemizde özel sektöründe kâğıt üreti-

minin bazı dallarında imalâtı mevcuttur. Eczacıbaşı İpek Kâğıt Fabrikası Kartonsan ve Viking Kâğıt Sanayi tesisleri, kırpıntı kâğıt ve karton işleyen Kavleks ve Mukavva Sanayi tesisleri, Çukurova'da Adana Kâğıt Sanayii Ltd. Şti., Perga Kâğıt Sanayii, gene güneyde özellikle ambalaj sanayinde kullanılmak üzere faaliyete geçmek üzere olan Mersin ve Antalya Oluklu Mukavva tesisleri de Özel Kesimde üretim yapanlar arasındadırlar.

Kraft kâğıdı ve gazete kâğıdı ithalatının ÜBYKP döneminde toplam üretim içindeki payı % 33 den % 19,4'e düşürülecektir. Bundan anlaşılacağı üzere ithalât nisbi önemini kaybetmek le beraber bir süre daha devam edecektir. Bundan başka özel sektörce kurulan kâğıt tesislerinin selüloz ihtiyacına cevap verebilmek ve mamûl kâğıt üretimini arttırabilmek için ihtiyaca cevap verebilecek derecede kâğıt hammaddesi ithaline 1978 ya

kadar artan miktarlarda devam edilecektir.

ag. Basım Sanayi :

Özellikle plânlı dönemlerde sermaye ve teçhizat yönünden büyük gelişmeler olmuştur. Ofset ve Tidfruk baskı yönünden Batıdaki basım sanayii seviyesine ulaşılabilmiştir. Ayrıca, gazetecilik yönünden nakliye dolayısıyla zaman kaybını önlemek için İzmir ve Adana'da da İstanbul ve Ankara'dan sonra rotatifler kurulmuştur. Plânlı dönemler içerisinde basım sanayii % 27,4'lük üretim artış hızına erişmiştir. İlk plânlı dönemde geçmiş yıllara oranla 3 misli makina - ekipman ithalâtı yapılmıştır.

Daha önceleri yurt dışında basılan lüks kart, renkli resimler, cazip reklâm basımları yurdumuzda da batıdaki emsallerinden farksız olarak basılabilmektedir.

**Sevgili
iktisatçılar...**

**Dergiye ilân
veriniz,**

*

**Dergiye ilân
bulunuz,**

*

**Zira bu eser
sizindir !..**

International

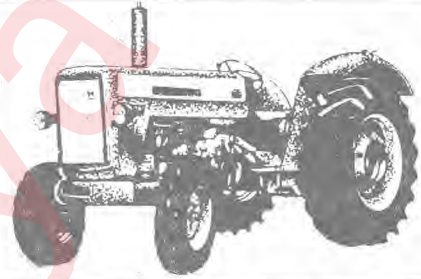

otomobil kadar rahat
kamyon kadar güçlü
T200D PICKAP

140 beygir gücünde
net 1750kg taşıma kapasitesine sahip

şampiyon traktör
**Mc CORMICK
654**

54 beygir gücünde
en ağır en geniş lastikli güçlü traktör

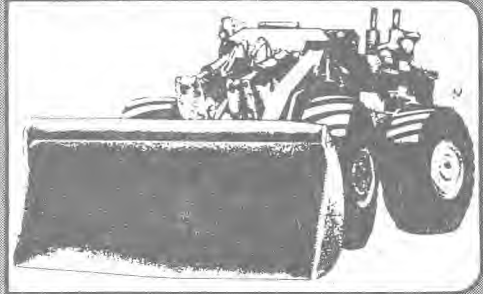

zor beğenenlerin
tercih ettiği kamyon
**STANDART
KAMYON**

7.572 kg taşıma kapasiteli
ağır hizmet aracı

elli yıllık tecrübenin sonucu
İŞ MAKİNALARI

her iş için özelliğine uygun
her boyda palata ve taşıma tekerlekli

Türkiye Genel Distribütörü
MOTORLU ARAÇLAR TİCARET AŞ
Büyükdere Cad. 41. Kat Kat: 41. Kat Kat: 41. Kat
Tel: 64 48 91 - 64 48 82

ŞANSIN BÖYLESİNE AZ RASTLANIR

Ziraat Bankasından Çektiği Parasının Faizine 25 Bin Lira İkramiye Çıktı..

Konuşan : Bülent AKBAŞ

Resim : Yılmaz COŞKUN

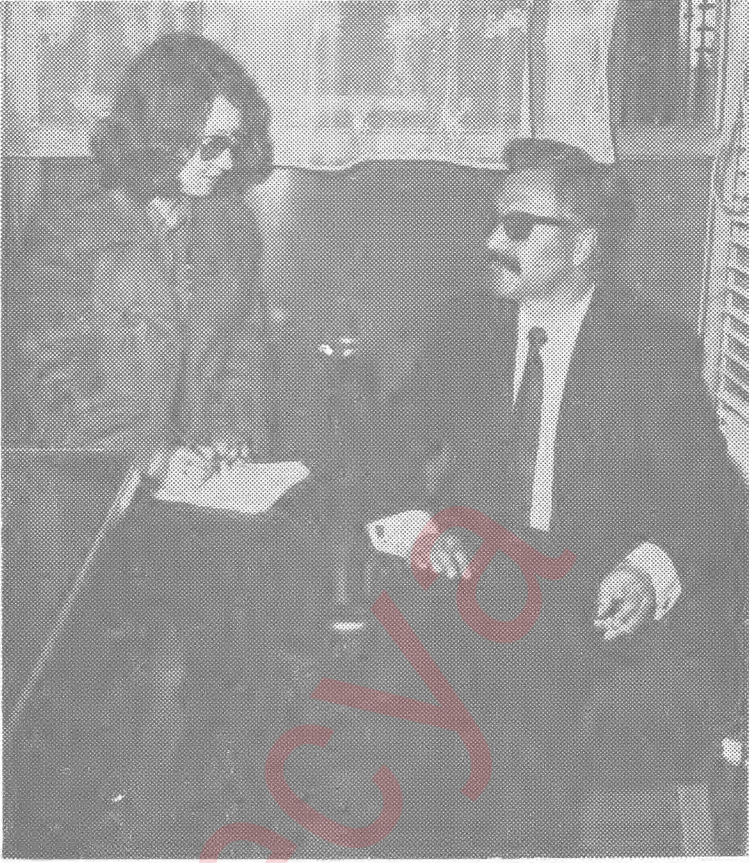
İzmit'in tanınmış müteahhitlerinden Ziya Taşdelen, iş hayatında daha çok Ziraat Bankasının İzmit BAÇ Şubesi ile yakın ilişkiler kurmuş ama bir süre önce acil bir durumda şubede bulunan hesabından parasını çekmek mecburiyetinde kalmış.

Banka ile münasebetlerinin devamını temin bakımından hesabında yok denecek kadar az bir para bırakan Ziya Taşdelen'in bir gün telefonu acı acı çalmış ve bu acı çalış beklenmedik tatlı bir haberin ilk müjdecisi olmuş.

Meğer Ziya Taşdelen'in bankadan çektiği parasının faizi, sonradan bıraktığı küçük meblağa eklenmiş ve bu suretle ikramiye çekilişine iştirak etme hakkını kazanmış. Bunlardan haberi olmayan Sayın Taşdelen'in başına Ziraat Bankasının 4 Nisan 1974 tarihinde yapılan büyük ikramiye çekilişindeki 25 bin liralardan bir tanesini talih kuşu alarak koymuş.

Sadece memleketimizde değil, belki de dünya bankacılık tarihinde çektiğı parasının faizine 25 bin lira gibi büyük bir ikramiye isabet eden, bu arada Ziraat Bankası mudilerinin de en şanslısı Sayın Ziya Taşdelen'le İzmit'de yaptığımız kısa sohbete bizlere şunları anlattı :

«Samimi olarak söylemek gerekirse hayatımda ilk defa ikramiye kazanmanın mutluluğunu duymaktayım. Üstelik çok az bir hesabım bulunan Ziraat Bankasından böyle müjdeli bir haber alacağımı hiç düşünemezdim. Ziraat Bankası en eski ve devletin denetiminde bir banka olması nedeniyle insana büyük bir huzur ve emniyet vermektedir. Bundan böyle banka ile olan ilişkilerim muhakkak ki eskisinden çok daha fazla olacaktır. Evliyim. Dört kızım var. Üçü lisede bir tanesi de ortaokulda okumaktadır.

Ziya Taşdelen sorularımızı cevaplandırırken

Ziraat Bankasından çıkan 25 bin lira ikramiyeye el sürmeme kararındayım. Bu seneki 30 milyonluk ikramiye çekilişinde de şansımı denemek istiyorum».

Parça parça kara bulutların cirit attığı ve ara sıra sicim gibi yağan yağmurdan ıslananların korunacak siper aramak için koştukları bir günde konuştuğumuz Ziya Taşdelen'e sadece 1974 yılının değil, bundan sonraki yıllarında şans getirmesi temennisinde bulunduk .

Dün Dedelerimizin, bugün bizlerin bankası olan Ziraat Bankasının ummadığı anda bir kişiyi daha mutlu etmesini görmenin kıvancı ile diğer talihlilerle görüşmek üzere İzmit'e Allahaismarladık dedik. Ancak ne var ki yol boyunca gördüğümüz birbirleriyle birbirine hasret kalmış gibi lüzumsuz yere sarılan bir kaç araç neşemizi kaçırdı...

probleminiz
boru veya boruprofil ise

BORUSAN

bol çeşidi , üstün kalitesi
ve teknik servisi ile
hizmetinizde

BORUSAN

BORU SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ

İSTANBUL

1958

ARSLAN

tek

veya

BLOK

•yapı tuğlası

• ateş tuğlası

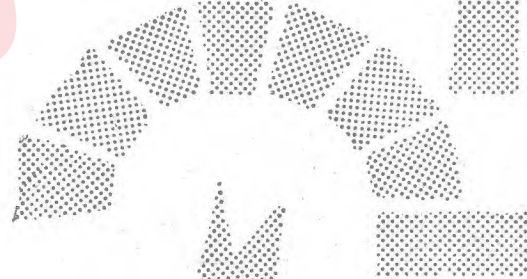
ateş harçları

izolasyon tuğlası

EYÜP — İSTANBUL

Fab. 23 22 10

Mz. 44 30 40

22

St

“ev”limisiniz ?

Güzel dekore edilmiş, sizi mesut eden, sıcak bir eve mi sahipsiniz ? O halde, evinizi kışın karından, ilkbaharın rüzgârından, yazın güneşinden, sonbaharın yağmurundan, koruyunuz. Bu koruma işini CBS Akrolit Dış Cephe Kaplama Boyası en mükemmel şekilde yerine getirecektir. CBS Akrolit Saf Akrilik Dış Cephe Kaplama Boyası evinizin dış cephesini bir zırh gibi sarıp dış tesirlerden korur.

Üstelik birbirinden cana yakın renkleriyle evinizin dış görünüşüne göz alıcı bir güzellik getirir.

CBS dev Alman Kimya kompleksi BASF (Badische Anilin'und Soda Fabrik A.G.)'ın özel formülleriyle Türkiye'de CBS Boya - Kimya fabrikalarında imal olunmaktadır.

Evinizi CBS Akrolit sarsın.

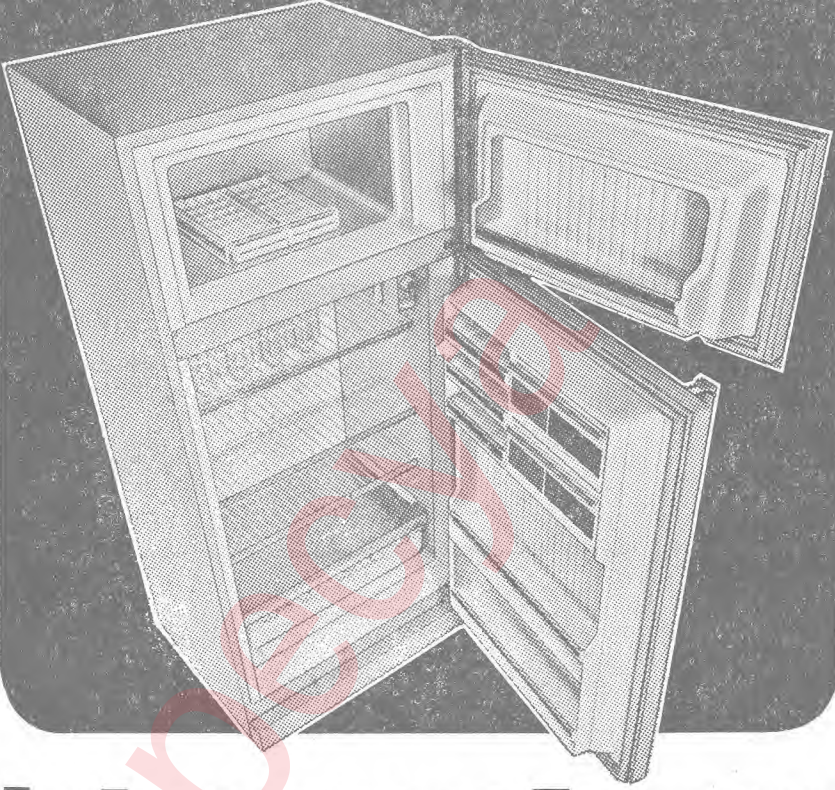
Eviniz kara, yağmura, güneşe, rüzgâra karşı yıllarca korunsun.

CBS Akrolit®
dış cephe kaplama boyası

CBS BOYA - KİMYA SANAYİİ ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy Kardeşim Sok. 44/3 İstanbul Tel: 49 67 10

ARÇELİK dupleks

İKİ AYRI SOĞUTMA TEK MOTORLA

Arçelik Dupleks'te, normal bir buzdolabı olan alt bölme için gerekli soğutmayı da, üstteki "derin dondurucu" bölme için gerekli o müthiş soğutmayı da tek motor sağlar. Böylece, daha az elektrik sarfıyatı ve daha az arızalanma ihtimaliyle daha masrafsızdır Arçelik Dupleks. Daha sessizdir.

Tek motorlu Arçelik Dupleks'te yiyeceklere içeceklere ayrılan yer daha büyüktür. İki ayrı soğutma tek motorla! İki kapılı buzdolabı yapımında bütün dünyada uygulanan sistem budur. Yurdumuzda yalnız Arçelik, Dupleks'te bu sistemle başlamış, bu sistemle devam etmektedir!

Genel Satıcıları:
BEKO TİCARET A.Ş.
Tel.: 49 00 39
BURLA BİRADERLER ve Şat.
Tel.: 45 52 00

kalitede öncü... fiyatta ölü

Uzmanınız diyor ki:

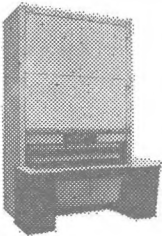
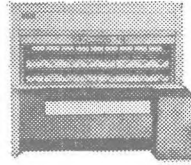
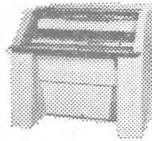
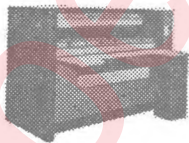
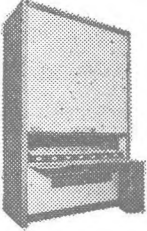
BÜRO ORGANİZASYONU İŞLERİNİZDE

ZIPPEL

TASNİF ve MUHAFAZA ÜNİTELERİ

BÜYÜK YENİLİK GETİRECEKTİR

- DİK DÖNER TERTİBATLI DOSYALAMA ve TASNİF ELEMANLARI
- DÖNER TERTİBATLI KART HAVUZU
- **ZIPPEL** YAZI MASASI ve KOMBİNE KART HAVUZU
- **ZIPPEL** PATENTLİ ÖZEL KLASÖR-DOSYA-MUHAFAZA ZARFLARI

ZIPPEL

lisansı ile MASİS ÇELİK EŞYA SANAYİİ A.Ş. tarafından
imâl edilen BÜRO ORGANİZASYONU ELEMANLARI:

- Bilumum resmi, sivil ve askeri dairelerde
  - Hastane, banka ve kooperatiflerde
  - Elektrik, Su, Havagazi ve Otobüs işletmeleri gibi belediye hizmeti yapan kuruluşlarda
  - Yüksek sayıda bayilik veya abone teşkilatı olan kuruluşlarda
- MUVAFFAKİYETLE KULLANILMAKTADIR.

ZIPPEL BÜRO ORGANİZASYONU ELEMANLARI Hakkında geniş açıklayıcı bilgi için
MASİS ÇELİK EŞYA SANAYİİ A.Ş. hizmetinizdedir.

MASİS ÇELİK EŞYA SANAYİİ A.Ş.

İst. Merkez : Tel. : 45 22 45 Mağaza Tel. : 47 79 44

Ankara Yetkili Bayii : Cevdet Özden Tel. : 12 38 38

Adana Yetkili Bayii : SU - TE Yapı ve Dekorasyon Merkezi Tel. : 15741

Samsun Yetkili Bayii : Akar Kırtasiye Tel. : 2232

20 yıldır kablo yapıyor KAVEL

Evlerde kullanılan tesisat
kabloşundan, yüksek gerilim
yeraltı kabloşuna kadar.

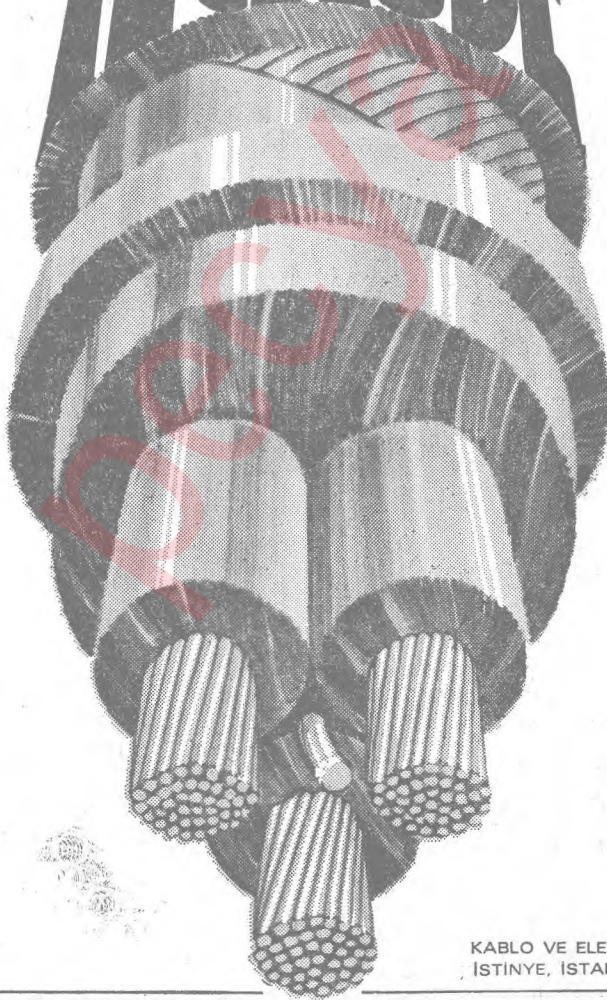
Bir de emaye bobin teli var
KAVEL'in bu 20 yıl içinde
yaptıkları arasında.

Kaliteli elektrik cihazlarında
özellikle tercih edilen
emaye bobin teli.

KAVEL, kabloda güvenilir bir
isim olmak için uğraşiyor,
didiniyor tam 20 yıldır.

Müşterilerimize baktığımızda
anlıyoruz bu güvenin varlığını.
Hepsi de, yaptıklarıyla
başkalarına güven veren
kuruluşlar.

Bundan sonraki 20 yıllarda da
uğraşıp didinecek KAVEL,
yarattığı bu güveni
sürdürmek için.

KABLO VE ELEKTRİK MALZEMESİ A.Ş.
İSTİNYE, İSTANBUL Tel: 63 34 00

WIS
TİK

**HAŞERELERE ETKİLİ,
KULLANANLARA ZARARSIZ...**

**GÜNLÜK YAŞANTINIZIN
HER BÖLÜMÜNDE
KULLANABİLECEĞİNİZ
EV HAŞERELERİ İLACI**

AEROSOL SİS

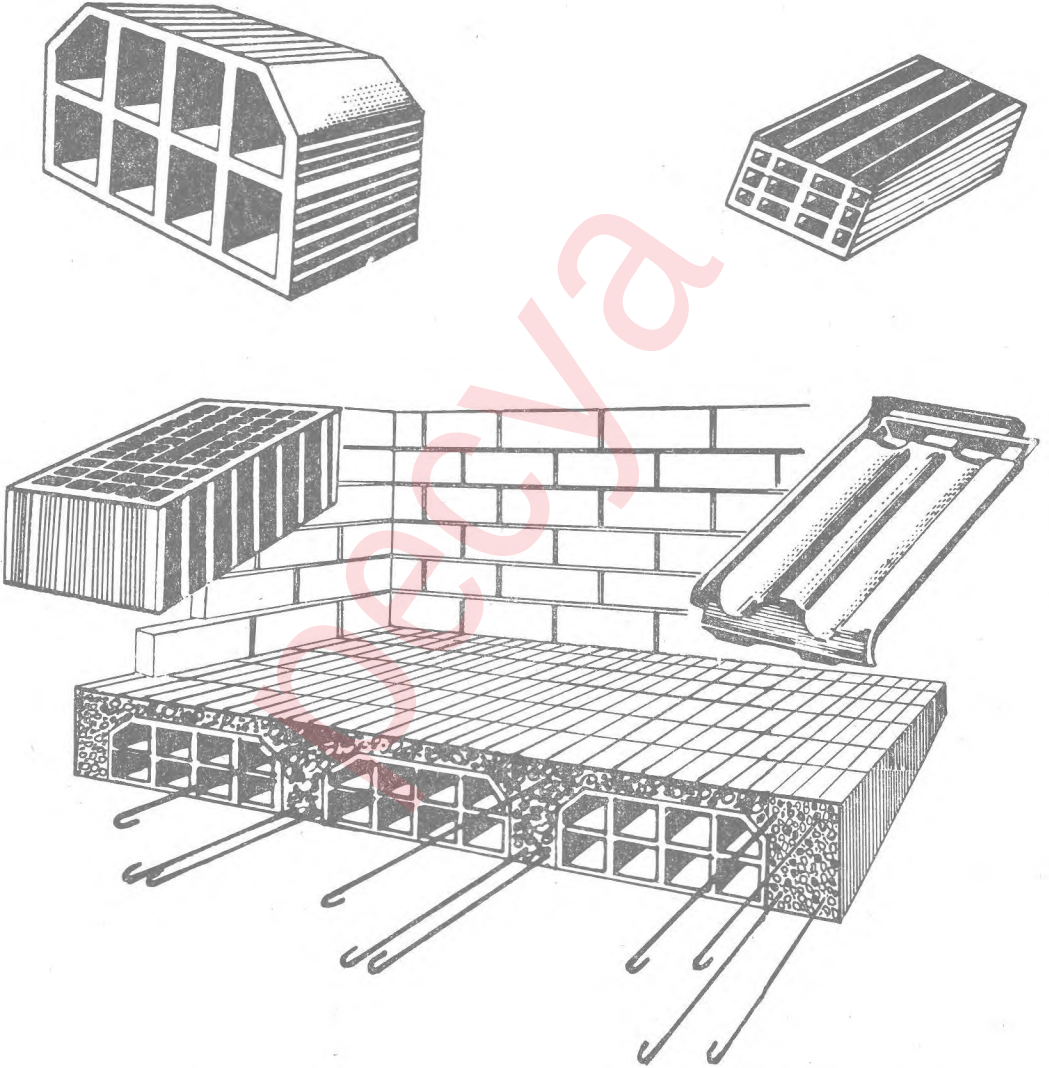
HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş. Tophane, Kemeraltı Cad. No. 65 - İSTANBUL
Tel: 44 21 90 - 44 73 61

**ANADOLU
BANKASI**

TUĞLA-KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI

KADIKÖY SATIŞ BÜROSU

Mühürdar Fuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat 1
Kadıköy-İstanbul Tel.36 13 42- 36 48 98

İSTANBUL SATIŞ BÜROSU

Meclisi Mebusan Cad. Arhan Salıpazarı-İstanbul
Tel. 45 50 00

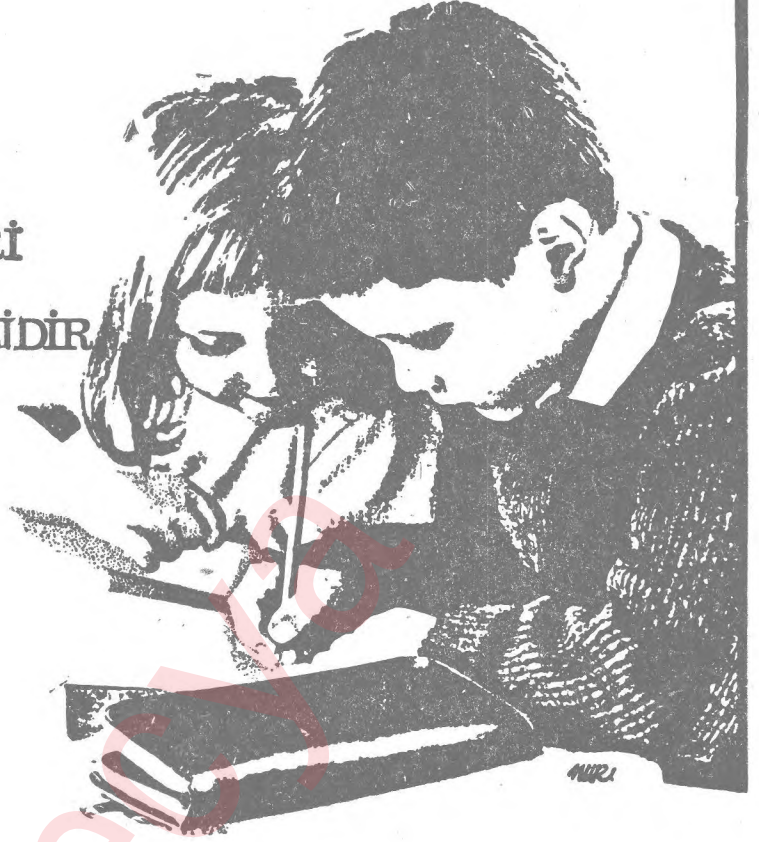
HOS BAG

**SARAP
SANAYIİNDE
KALİTE VE NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
TEKEL
SUNAR**

(Basım : 60351)

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR.

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C.ZİRAAT BANKASI

